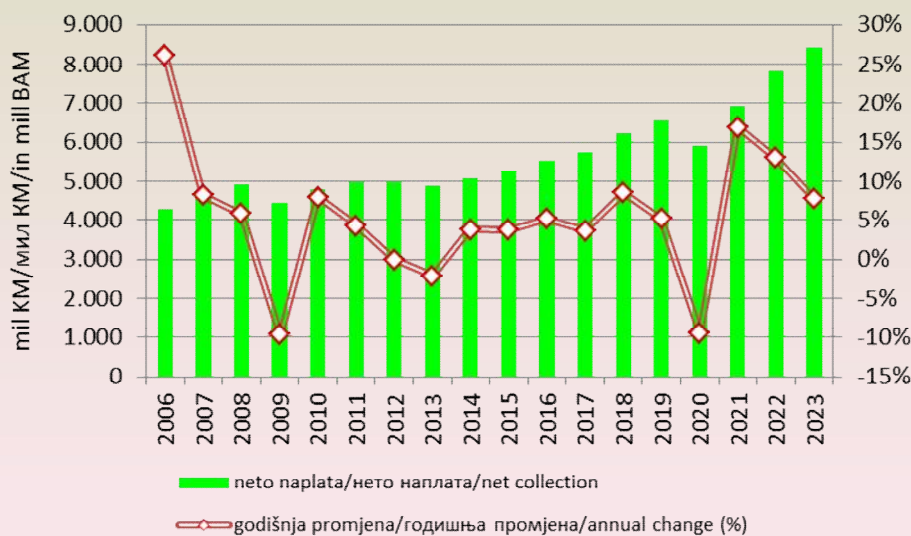

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

ОМЈА Билтен

Broj
Број
Number **223/224**

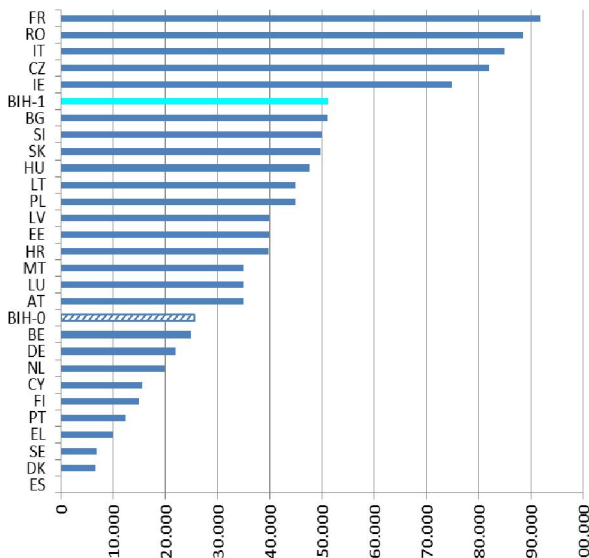
januar/februar 2024 – siječanj/veljača 2024 – јануар/фебруар 2024 – January/February 2024

U fokusu...

Nakon 19 godina od uvođenja PDV-a Bosna i Hercegovina je povećala prag za registraciju za PDV-e na KM 100.000. BiH je godinama po visini praga bila u drugoj polovini članica (Grafikon 1, „BiH-0“), no, povećanjem praga samo pet članica EU ima viši prag od BiH (Grafikon 1, „BiH-1“). Komparacija za zemljama regiona pokazuje da se povećanjem praga BiH našla na prosjeku regiona, dok je prije imala najniži prag (Grafikon 2).

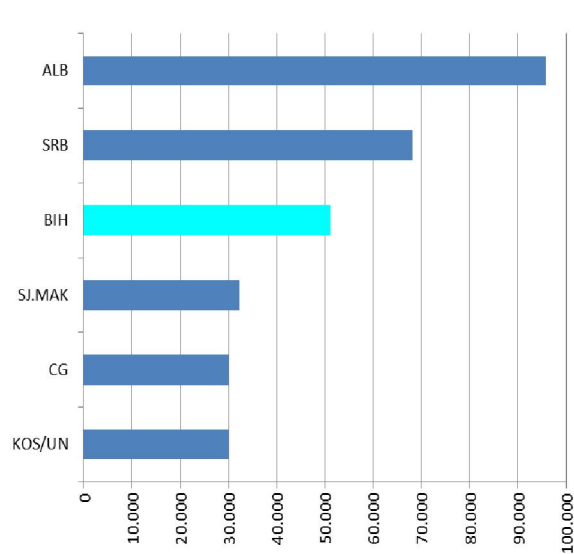
Grafikon 1

Prag za registraciju za PDV-e: BiH vs EU (EUR)

Grafikon 2

Prag za registraciju za PDV-e: BiH vs region (EUR)

Postojanje praga za PDV-e pravda se troškovima administriranja PDV-om, koji su nepovoljni za male firme zbog njihovog, uglavnom, fiksnog karaktera, ali i smanjenjem troškova administriranja porezne uprave velikog broja obveznika koji u malom procentu doprinose naplati PDV-a. Biti izvan sistema PDV-a (sa prometom ispod praga za registraciju ili oslobođen PDV-a) nekad može predstavljati kaznu za poslovne subjekte. Određenu korist od poslovanja izvan sistema PDV-a mogu imati samo oni subjekti koji nabavljaju bez PDV-a (npr. poljoprivredne proizvode, cvijeće, drvo i sl.) i prodaju osobama koje nisu obveznici PDV-a. I u takvim slučajevima osobe imaju ulazne troškove na koje je plaćen PDV-e (materijal, kapitalna dobra), koji se kao trošak ugrađuje u cijenu koštanja i prevaljuje na kupca. S druge strane, obveznici PDV-a preferiraju poslovanje sa dobavljačima koji su u sistemu PDV-a kako bi mogli odbiti ulazni PDV-e iz nabavki. Iz navedenog razloga teško je procijeniti efekte povećanja praga. Dobra je činjenica da je Zakonom o PDV-u omogućena dobrovoljna registracija za PDV-e za sve subjekte čiji je promet ispod praga, a žele poslovati u sistemu PDV-a.

dr.sc. Dinka Antić
 šef Odjeljenja

Sadržaj:

Naplata prihoda od indirektnih poreza u 2023. godini	2
Politika oporezivanja cigareta u 2023: EU vs BiH	5
Analiza raspodjele prihoda od indirektnih poreza za 2023. godinu	18

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT saradnik
 lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

Naplata prihoda od indirektnih poreza u 2023. godini

(Pripremila: Aleksandra Regoje, stručni savjetnik - makroekonomista)

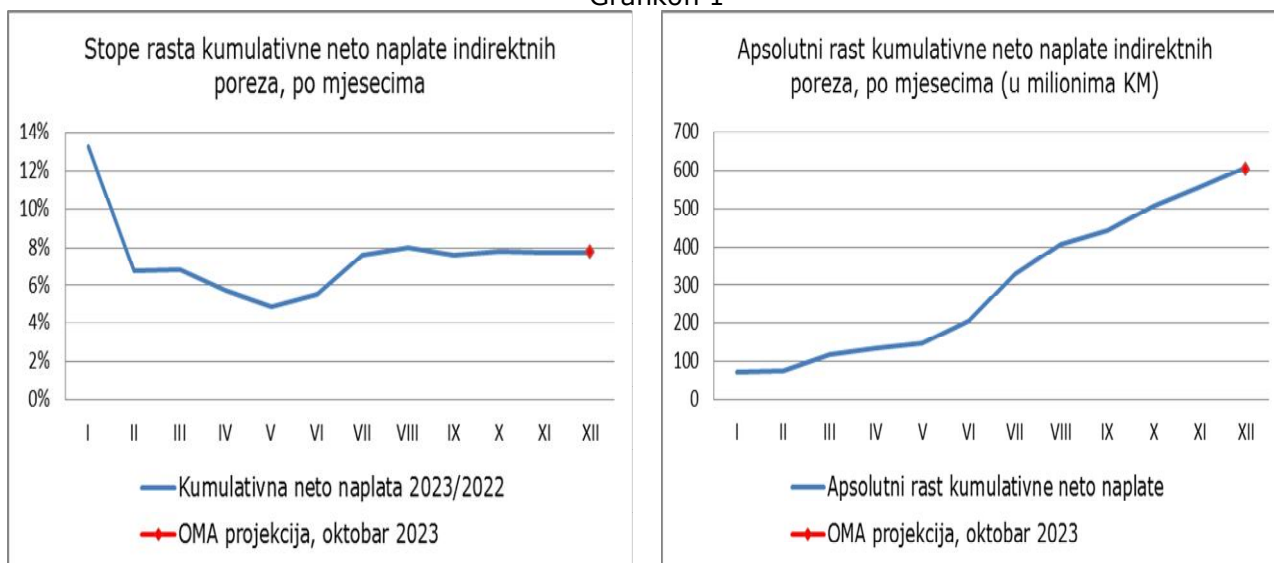
U vrijeme izrade ovog priloga dostupni su podaci o ukupnoj bruto i neto naplati indirektnih poreza na Jedinstveni račun Uprave za indirektno oporezivanje (JR UIO) u 2023. godini, dok izvještaj o naplati prihoda po vrstama prihoda još nije dostupan. Stoga u ovom broju objavljujemo kratki pregled naplate indirektnih poreza u 2023. godini u odnosu na prethodnu godinu i dugoročne trendove. Nakon što bude dostupan konačan izvještaj po vrstama prihoda na JR UIO, u narednom broju OMA biltena objavićemo detaljnu analizu naplate indirektnih poreza u 2023. godini, sa pregledom naplate po vrstama prihoda.

Naplata u 2023. godini u odnosu na prethodnu godinu

Bruto naplata prihoda od indirektnih poreza na JR UIO iznosila je 10,64 mlrd KM što je za 0,71 mlrd KM ili 7,2% više od bruto naplate u prethodnoj godini. Isplate povrata iznosile su 2,21 mlrd KM, a bile su za 0,11 mlrd ili 5,1% više nego u 2022. godini. Konačno, neto naplata indirektnih poreza iznosila je 8,43 mlrd KM. Apsolutni rast neto prihoda u 2023. u odnosu 2022. godinu iznosio je 0,61 mlrd KM a relativni 7,8%.

U odnosu na projekcije Odjeljenja iz oktobra 2023. godine, neto naplata indirektnih poreza viša je za 7,1 mil KM (Grafikon 1). **Zaključuje se da su oktobarske projekcije Odjeljenja**, kao i u slučaju prethodne godine¹, **izvršene u gotovo stopostotnom procentu (100,08%)**.

Grafikon 1

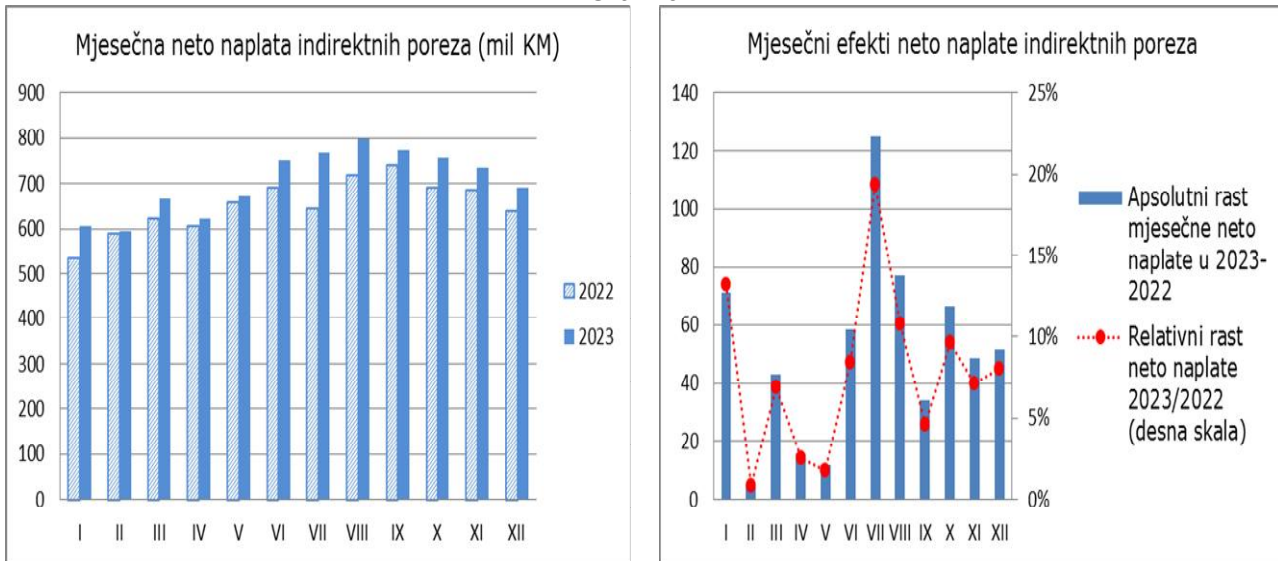

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Mjesečni iznosi neto naplate indirektnih poreza bili su tokom cijele 2023. godine viši nego u prethodnoj, a stope rasta kretale su se u rangu od +0,9% do visokih +19,4%. Posmatrano u apsolutnim iznosima, rast mjesečne neto naplate indirektnih poreza kretao se u rangu od +5,3 mil KM do +124,8 mil KM (Grafikon 2).

¹ Projekcije Odjeljenja za 2022. godinu iz oktobra 2022. godine izvršene su u procentu 99,98%.

Grafikon 2

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Ukoliko u obzir uzmemo projekcije makroekonomskih pokazatelja za 2023. godinu Direkcije za ekonomsko planiranje BiH (DEP) iz septembra 2023. godine² možemo sagledati trendove učešća neto naplate indirektnih poreza u bruto društvenom proizvodu i potrošnji. Procijenjeni udio neto naplate indirektnih poreza u BDP-u porastao je za 0,21 p.p., sa 17,2% u 2022. na 17,4% u 2023. godini. Procijenjeni rast udjela neto indirektnih poreza u ukupnoj potrošnji iznosio je 0,34 p.p. (19,9% u 2022. i 20,3% u 2023. godini). Nakon što bude dostupan konačan izvještaj po vrstama prihoda i zvanični podaci Agencije za statistiku BiH (BHAS) o makroekonomskim pokazateljima, moći će se izračunati koliko zvanično iznosi navedeni udio, te procijeniti koliko je na njega uticao rast efikasnosti naplate prihoda, a koliko su iznosili efekti mjera promjene politika u 2023. godini.³

Naplata u 2023. godini na skali dugoročnih trendova

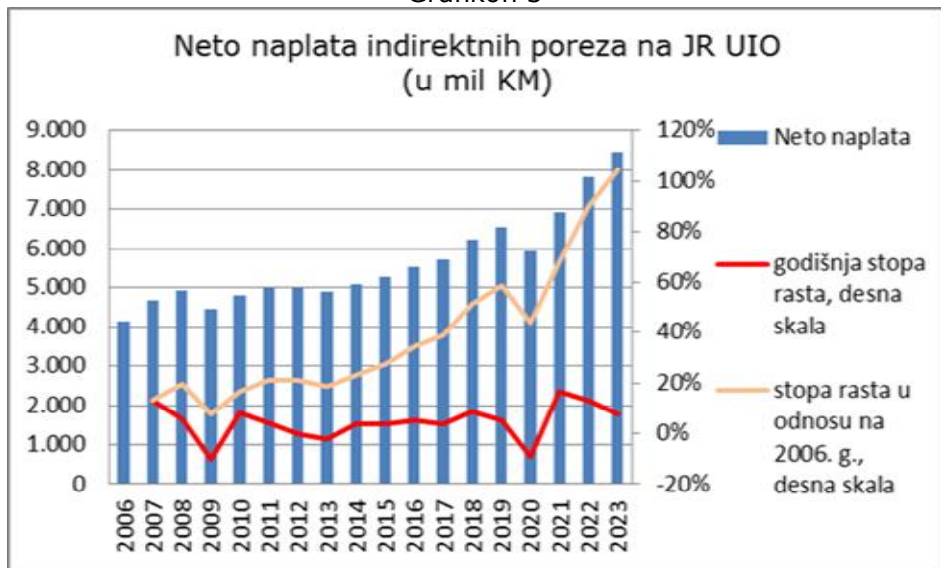
U 2023. godini je naplaćen rekordni iznos indirektnih poreza od osnivanja UIO. U odnosu na godinu uvođenja PDV-a (2006), neto naplata je više nego udvostručena (rast 104,6%). Iako su u prethodne dvije godine zabilježene najviše stope rasta neto naplate u posmatranom periodu, može se zaključiti da je u 2023. godini, bez obzira na visoku statističku osnovicu za poređenje, ostvarena relativno visoka stopa rasta prihoda (Grafikon 3).

Udio indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u je značajno varirao proteklih godina. Od uvođenja PDV-a (2006) se raspon ovog pokazatelja kretao od 16,6% do 19,2%. Procjenjuje se da je u 2023. godini iznosio 17,4% (Grafikon 4). Dinamika indirektnih poreza u BDP-u zavisila je od brojnih faktora: kretanja poreznih stopa i porezne osnovice, efikasnosti naplate poreza, kretanja potrošnje, ali i drugih kategorija bruto društvenog proizvoda (investicije, uvoz i izvoz), koje osim potrošnje utiču na visinu nazivnika ovog pokazatelja.

² U vrijeme izrade ovog priloga bili su dostupni zvanični podaci Agencije za statistiku BiH do 2022. godine; BHAS, 29.12.2023. g.

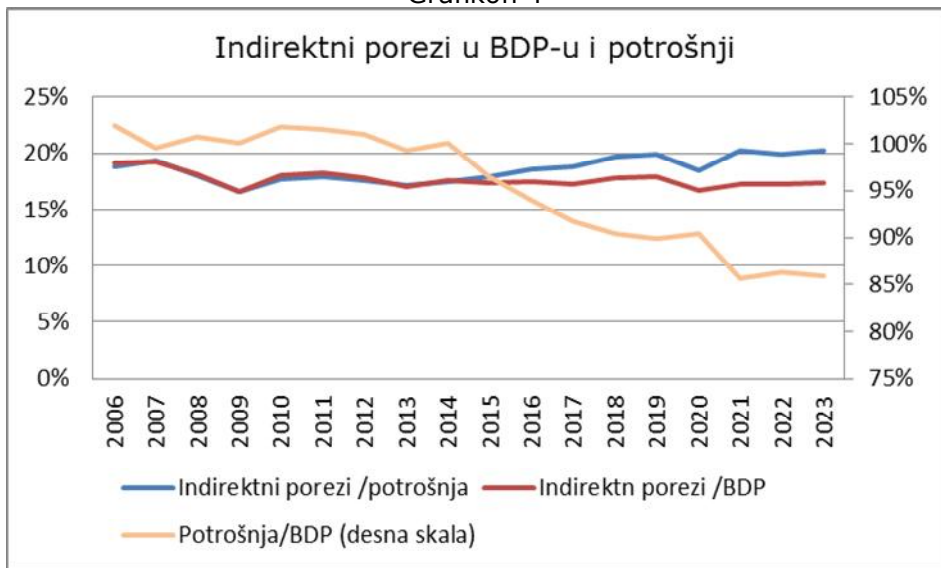
³ Među faktorima koji su pozitivno uticali na naplatu prihoda od indirektnih poreza treba pomenuti suspenziju oslobađanja putarine za rudnike i termoelektre, proširenje opsega oporezivanja paketa usluga banaka, dok su promjena režima plaćanja akciza na duhanske prerađevine i jednokratni povrat akciza na oštećene akcizne markice za duhanske prerađevine iz prethodnih godina imali negativni efekat na naplatu.

Grafikon 3

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

Grafikon 4

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, BHAS i projekcije DEP-a za 2023. godinu; prikaz OMA

Niži udio indirektnih poreza u BDP-u u posljednjim godinama u odnosu na početne godine nakon osnivanja UIO može se objasniti padom udjela potrošnje (koja predstavlja osnovicu za obračun indirektnih poreza) u BDP-u u proteklom periodu.⁴ Udio indirektnih poreza u BDP-u i u potrošnji bio je na približno jednakom nivou sve do 2015. godine, do kada se udio potrošnje u BDP-u kretao na nivou oko visokih 100%. Od 2015. godine je nastupio trend pada udjela potrošnje u BDP-u, a procjenjuje se da je u 2023. godini on iznosio 85,9%. Sa padom udjela potrošnje u BDP-u, od 2015. godine je linija udjela indirektnih poreza u BDP-u značajno ispod linije njihovog udjela u potrošnji. Na osnovu projekcija makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz septembra 2023. godine, procjenjuje se da je u 2023. godini ostvaren rekordni udio indirektnih poreza u potrošnji od osnivanja UIO.

⁴ Udio indirektnih poreza u BDP-u može se razložiti na proizvod: (1) udjela prihoda od indirektnih poreza u ukupnoj potrošnji i (2) udjela ukupne potrošnje u BDP-u.

Politika oporezivanja cigareta u 2023: EU vs BiH

(autor: dr.sc. Dinka Antić)

UVOD

Posljednja uporedna analiza politike oporezivanja cigareta u BiH i politika članica EU odnosila se na 2021. godinu⁵. Analiza je uključila i efekte politika na potrošnju cigareta i naplatu akciza. Iz navedene analize su se mogli izvući sljedeći zaključci:

- (i) veliki pad količina oporezivih cigareta u BiH nije izuzetak, već, naprotiv, pravilo, ne samo u novim članicama EU, koje su prolazile sličan tegobni put povećanja akciza na cigarete, nego i u pravno uređenim, razvijenim članicama EU-15;
- (ii) veliki broj članica EU je suočen sa sporim rastom naplaćenih prihoda od akciza, neke i sa stagnacijom/padom naplate, što ukazuje na zaključak da su iscrpljeni fiskalni efekti postojeće akcizne politike EU;
- (iii) kontinuirani rast akciza, a time i maloprodajnih cijena cigareta, dovodi do polarizacije potrošača na grupaciju sa nižim dohocima, čija je potražnja elastična i time uveliko ovisi o rastu cijena cigareta, i na grupaciju sa višim dohocima, čija je potražnja neelastična i manje podložna promjenama cijena;
- (iv) veliki pad potrošnje cigareta je doveo do pada prihoda od akciza, koje ni smanjenje akciznog opterećenja nije moglo ublažiti i, konačno,
- (v) masovne migracije radnosposobnog stanovništva iz novih članica u razvijene članice EU značajno doprinose padu potrošnje cigareta u novim članicama EU.

U proteklih nekoliko godina desile su se određene promjene u akciznim politikama članica EU, dok je redefiniranje akcizne politike EU zbog pandemije odloženo. S druge strane, politika oporezivanja cigareta u BiH je ostala nepromijenjena od 2019. godine. S obzirom na dostupnost podataka u članku je izvršena analiza tekućih akciznih politika članica EU i BiH u 2022. i 2023. godini, a ujedno je data i komparacija sa situacijom u 2021. godini.

I MINIMALNI STANDARDI OPOREZIVANJA AKCIZOM U EU

Duhanski proizvodi u EU se u svrhu oporezivanja dijele na dvije velike grupe: (i) cigarete i (ii) ostale duhanske prerađevine (cigare, cigarilose, fino rezani duhan i sl.). Ovakav pristup je dugo godina bio primijenjen i u postupku pravnog normiranja, te su usvojene posebne direktive za svaku od ove dvije grupe akciznih proizvoda, da bi se tek Direktivom 2011/64/EU⁶ objedinila politika oporezivanja za sve duhanske prerađevine u EU.

Na nivou EU propisano je da sve članice sve vrste cigareta oporezuju složenom akcizom, koja uključuje specifičnu akcizu, obračunatu po jedinici proizvoda (za 1.000 kom cigareta), i *ad valorem* (proporcionalnu) akcizu, obračunatu na osnovicu koju čini maloprodajna cijena koja uključuje sve poreze i PDV.

Važeća akcizna politika u EU u sferi oporezivanja duhanskih prerađevina podrazumijeva sljedeće minimalne standarde oporezivanja:

⁵ Više: Antić, D. „Oporezivanje cigareta: EU vs BiH“, OMA Bilten #195/196, septembar/oktobar 2021, www.oma.uino.gov.ba.

⁶ Council Directive 2011/64/EU of 21 June 2011 on the structure and rates of excise duty applied to manufactured tobacco

- (i) primjenu složene stope akcize koja podrazumijeva primjenu i *ad valorem* akcize i specifične akcize;
- (ii) primjenu referentne cijene cigareta koja će predstavljati osnov za utvrđivanje da li su ispunjeni minimalni standardi i
- (iii) definiranje visine akciznog opterećenja cigareta koja će predstavljati minimalni standard oporezivanja cigareta.

Minimalni standardi mogu, u osnovi, biti definirani kao apsolutni iznos, i kao takvi, protekom vremena mogu izgubiti na značaju, ali i realnu vrijednost, imajući u vidu razvoj ekonomije, rast potrošnje i djelovanje inflacije. S druge strane, relativni minimalni standardi su manje podložni derogiranju i pogodniji su za komparativnu analizu. Za razliku od ostalih akciznih proizvoda EU je uvela obje kategorije minimalnih standarda za oporezivanje cigareta, što vođenje politike oporezivanja cigareta otežava u velikoj mjeri i traži određeni *trade-off* između nominalnih i relativnih standarda, odnosno balansiranje između nacionalnih i EU politika.

Prvi standard, koji je relativnog karaktera, podrazumijeva da akcizno opterećenje cigareta treba da iznosi najmanje 60% prosječne ponderirane cijene cigareta. Uvođenje standarda „60%“ od prosječne ponderirane cijene cigareta predstavlja značajno pogoršanje kriterija za članice kod kojih je velika diskrepanca između cijene najpopularnijih brendova (koji su najčešće i najjeftiniji) i prosječne ponderirane cijene. U razvijenim članicama razlike između ove dvije referentne cijene su neznatne. Drugi minimalni standard je novčanog karaktera, a podrazumijeva minimalni iznos akcize koji je sadržan u maloprodajnoj cijeni svakog brenda cigareta. Početni iznos minimalnog akciznog opterećenja od 60 EUR je bio nedostižan za neke članice već u momentu kada je propisan. Kasnije je iznos povećan na 64 EUR, a potom na 90 EUR, što je predstavljalo veliki teret za nove članice EU, te su neke od njih bile suočene sa makroekonomskim poremećajima zbog naglog rasta cijena cigareta.

II POLITIKA OPOREZIVANJA CIGARETA U BIH

Osnovni pravni okvir tekuće politike oporezivanja duhanskih prerađevina predstavlja Zakon o akcizama u BiH⁷ – (u daljem tekstu: „Zakon“), u primjeni od 01.07.2009.

U sferi oporezivanja duhanskih prerađevina izvršene su izmjene Zakona 01.08.2014⁸.

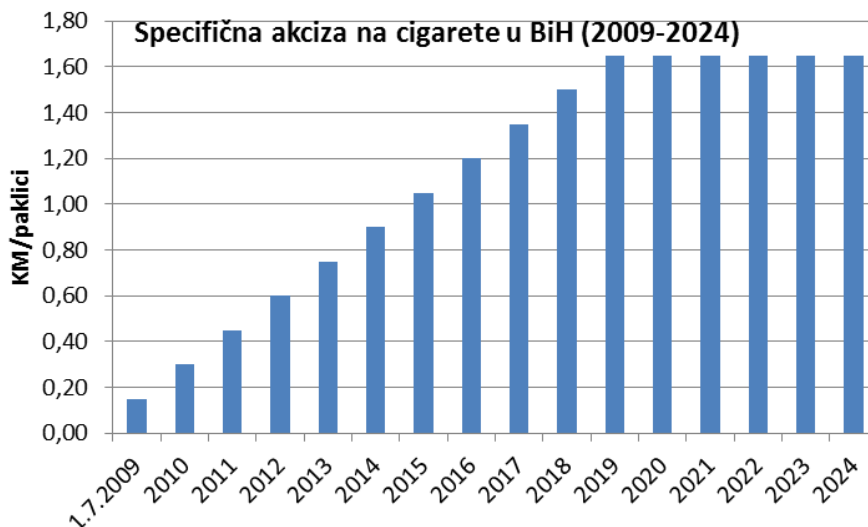
Cigarete se oporezuju:

- *ad valorem* (proporcionalnom) akcizom, u visini od 42% maloprodajne cijene (porezi uključeni)
- specifičnom akcizom, koja od 2019. iznosi 1,65 KM/paklici, odnosno 82,50 KM/1.000 cigareta.

⁷ „Službeni glasnik BiH“ br. 49/09.

⁸ „Službeni glasnik BiH“ br. 49/14.

Grafikon 1

III ANALIZA AKCIZNE POLITIKE

3.1. Stope akcize

Veliki broj članica⁹ je proces harmonizacije akciznog opterećenja sa minimalnim standardima EU realizirao promjenom strukture stopa akciza – smanjenjem stope *ad valorem* akcize i povećanjem specifične akcize, vodeći se ciljevima zdravstvene politike da se iz upotrebe eliminiraju jeftinije cigarete, te da se ukupna potrošnja cigareta smanji¹⁰.

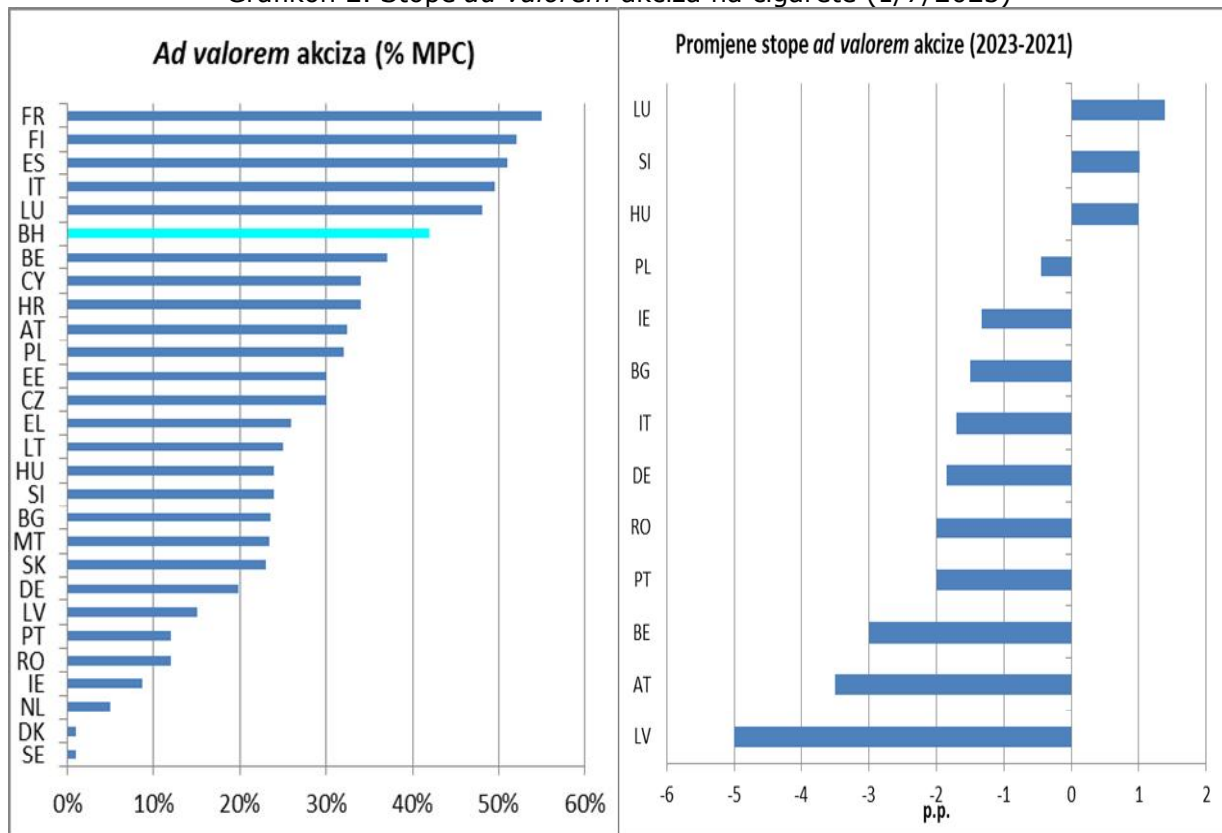
Ad valorem akciza

I dalje najnižu stopu *ad valorem* akcize imaju Danska i Švedska, svega 1%, a najvišu Francuska 55% (Grafikon 2, lijevo). BiH sa *ad valorem* akcizom od 42% se nalazi pri vrhu liste, a samo pet članica ima višu stopu.

U posljednje dvije godine čak 13 članica je mijenjalo *ad valorem* akcizu, pri čemu je osam smanjilo stopu, Latvija čak za 5 p.p., a tri su povećale stopu *ad valorem* akcize (Grafikon 2, desno).

⁹ U grafikonima se koriste uobičajene skraćenice za članice: AT-Austrija, BE-Belgija, BG-Bugarska, CZ-Češka, CY-Kipar, DE-Njemačka, DK-Danska, EE-Estonija, EL-Grčka, ES-Španija, FI-Finska, FR-Francuska, GB-V.Britanija, HR-Hrvatska, HU-Mađarska, IE-Irska, IT-Italija, LV-Latvija, LT-Litvanija, LU-Luksemburg, MT-Malta, NL-Holandija, PL-Poljska, PT-Portugal, RO-Rumunija, SE-Švedska, SI-Slovenija, SK-Slovačka.

¹⁰ Napomena: Evropska komisija je do 2022. interno prikupljala i obrađivala podatke o oporezivanju duhanskih prerađevina, koje je, potom, objavljivala na službenoj web stranici u zbirnoj tabeli. Od 2022. ne objavljuju se zbirne tabele, a podaci za svaku od članica se mogu dobiti pretragom baze podataka Evropske komisije.

Grafikon 2. Stope *ad valorem* akciza na cigarete (1/7/2023)

Izvor: Evropska komisija 1/3/2021 i 1/7/2023; izračun i prikaz autora

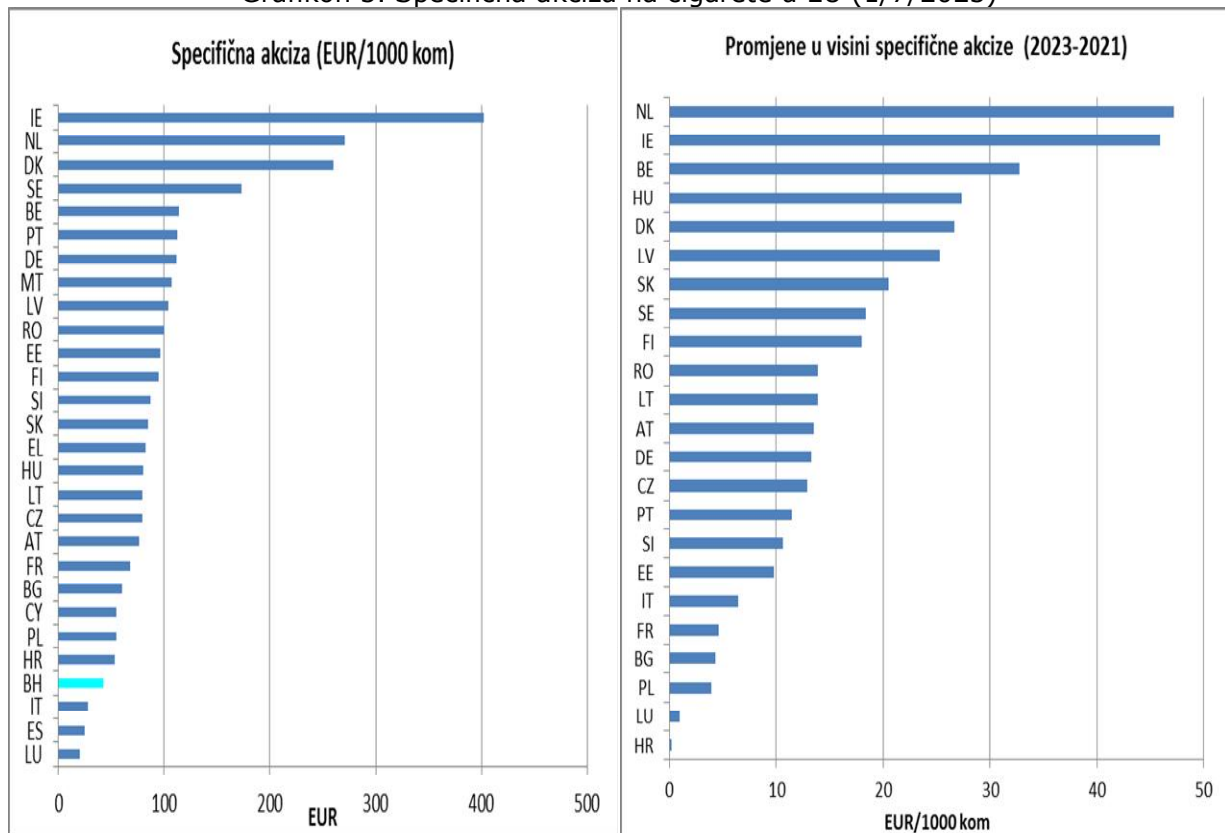
Specifična akciza

Najnižu specifičnu akcizu¹¹ na cigarete trenutačno ima Luksemburg, svega EUR 20,14 / 1.000 kom, a vrlo visoke stope akcize imaju Irska, Holandija, Danska i Švedska (Grafikon 3, lijevo). Po visini specifične akcize BiH se nalazi pri dnu liste. Samo tri članice EU imaju nižu stopu specifične akcize od BiH.

Za razliku od *ad valorem* akcize čak 23 članice su u posljednje dvije godine povećale specifičnu akcizu (Grafikon 3, desno). Samo Kipar, Španija, Malta i Grčka nisu povećali specifičnu akcizu. Povećanje specifične stope akcize ne treba posmatrati samo u funkciji oštrog oporezivanja cigareta u cilju smanjenja pušenja, već i kao potrebu očuvanja realne vrijednosti specifične akcize, a time i ukupnih prihoda od akciza na duhanske prerađevine u uvjetima rasta inflacije nakon početka rata u Ukrajini.

¹¹ Treba imati u vidu da određeni broj članica ima nacionalne valute, te da preračun specifične akcize, kao i ostalih referentnih veličina bitnih za analize, poput prosječne ponderirane maloprodajne cijene, akciznog opterećenja, cijene prije oporezivanja i dr. ovisi i o deviznom kursu nacionalnih valuta prema EUR. To znači da varijacije u visini specifične akcize kod nekih članica ne moraju nužno biti produkt akcizne politike članice, već i posljedica monetarnih kretanja u toj članici. Za ilustraciju primjer Mađarske. Specifična akciza je u 2021. iznosila HUF 24.000, a u 2023. je povećana na HUF 29.500, što je rast od 22,9%. No, zbog pada vrijednosti forinte u odnosu na EUR od 2,2% specifična akciza iskazana u EUR veća je za 20,3%.

Grafikon 3. Specifična akciza na cigarete u EU (1/7/2023)

Izvor: Evropska komisija 1/3/2021 i 1/7/2023; izračun i prikaz autora

3.2. Stepen ispunjenosti standarda EU

Kriterij „60%“

U odnosu na stepen ispunjenosti kriterija „60%“, u pogledu opterećenosti prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta (PP MPC) akcizom, analiza za 2021. je pokazala da je ispred BiH bila samo Holandija od članica EU. Te godine je udio akciza u PP MPC u BiH je za 12 procentnih poena veći od minimalnog standarda EU (Grafikon 4.). Analiza za 2023. je pokazala da su BiH po visini poreznog opterećenja PP MPC pretekle još dvije članice – Estonija i Finska, s tim da je udio akciza u PP MPC u BiH sada za 10 procentnih poena veći od minimalnog standarda EU. Usporevanje rasta akciznog opterećenja u BiH je posljedica zadržavanja istog nivoa specifične akcize i rasta PP MPC cigareta.

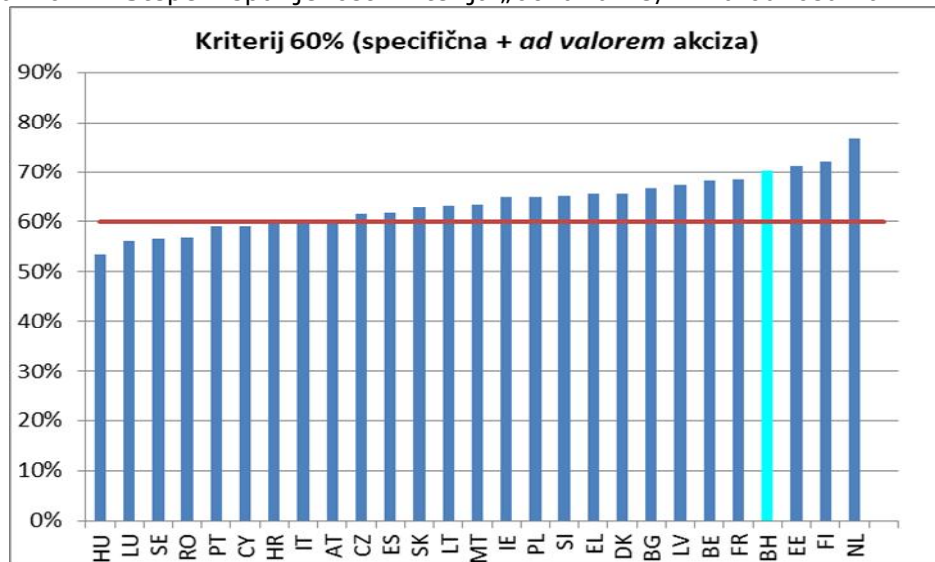
Maksimalna ispunjenost kriterija ukazuje na prebrz tempo harmonizacije akciza sa standardima EU. S obzirom na minimalno akcizno opterećenje od 70% maloprodajne cijene, kao kriterij optimalnosti oporezivanja cigareta kojeg zagovara SZO - Svjetska zdravstvena organizacija (WHO)¹², osim BiH još samo tri članice su ispunile taj kriterij SZO kada se radi o prosječnoj ponderiranoj cijeni cigareta¹³.

¹² Više: WHO. (2021). Technical Manual on Tobacco Tax Policy and Administration.

¹³ Može se pretpostaviti da u velikom broju članica skuplje cigarete ispunjavaju ovaj kriterij SZO.

S druge strane, situacija u pogledu ispunjavanja kriterija "60%" u EU se pogoršala u posljednje dvije godine. U 2021. četiri članice EU nisu bile ispunile zadani kriterij, a među njima i neke od starih članica EU-15¹⁴. Prema podacima iz 2023. u pet članica akcizno opterećenje cigareta se kreće u rasponu od 53% do 57%, a u pet je na nivou 60%. Treba imati u vidu da je stalnim variranjem politike oporezivanja, tj. smanjenjem/povećanjem *ad valorem* akcize i specifične akcize, teško održavati zadane standarde, pogotovo jer postoje dvije nepoznanice u vrijeme procjene efekata budućih mjera, a to su odgovor duhanske industrije i odgovor potrošača.

Grafikon 4. Stepenn ispunjenosti kriterija „60%“ u EU/BiH u odnosu na PP MPC

Izvor: Evropska komisija, 1/7/2021; izračun i prikaz autora

Kriterij „90 EUR“

Premda bi ispunjenost kriterija "90 EUR" trebalo posmatrati u odnosu na akcizno opterećenje svih brendova cigareta u prometu zbog opsežnosti statistika najčešće se prati ispunjenost standarda u odnosu na PP MPC.

Grafikon 5. pokazuje da iznos akcize u PP MPC u svim članicama EU premašuje 90 EUR/1000 cigareta, a seže i do 450 EUR/1000 kom. Najniži udio akciznog opterećenja ima Bugarska od 92,70 EUR/1000 kom. BiH je pri dnu liste, sa 104,78 EUR/1000 kom.

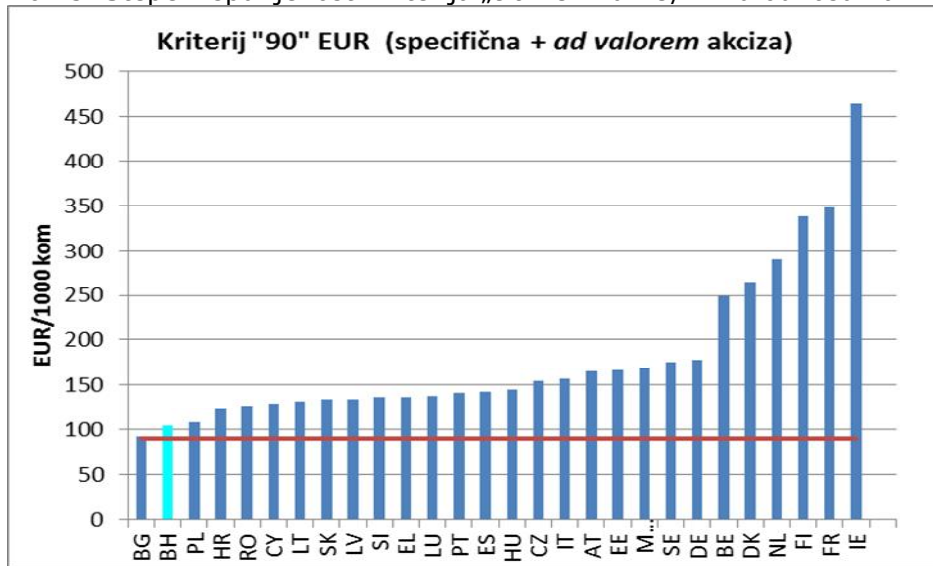
Stalno variranje stopa akciza (*ad valorem* i specifične) unutar strukture stopa u korist specifične akcize u posljednje dvije godine imalo je za posljedicu rast akciznog opterećenja cigareta. Po rastu akciznog opterećenja PP MPC u nominalnom smislu BiH se nalazi pri dnu liste (Grafikon 6, lijevo), za razliku od situacije u periodu 2015-2021¹⁵ kada se nalazila u gornjoj polovini liste (Grafikon 6, desno.). Razlog je taj što je specifična akciza na cigarete okončanjem procesa harmonizacije u BiH nepromijenjena od 2019. godine, a rast akciznog opterećenja nastaje zbog primjene *ad valorem* akcize na više maloprodajne cijene cigareta¹⁶. S druge strane, većina članica je povećala akcizno opterećenje cigareta u posljednje dvije godine (Grafikon 6, lijevo).

¹⁴ Uobičajena skraćenica koja se koristi u publikacijama u EU za „stare“ članice iz Zapadne Evrope, mada treba imati u vidu da je izlaskom V. Britanije iz EU prikladnija skraćenica EU-14.

¹⁵ Za analizu je uzet period 2015-2021 kako bi se osigurala uporedivost BiH sa EU, budući da je kategorija prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta BiH uvela tek 2014. godine.

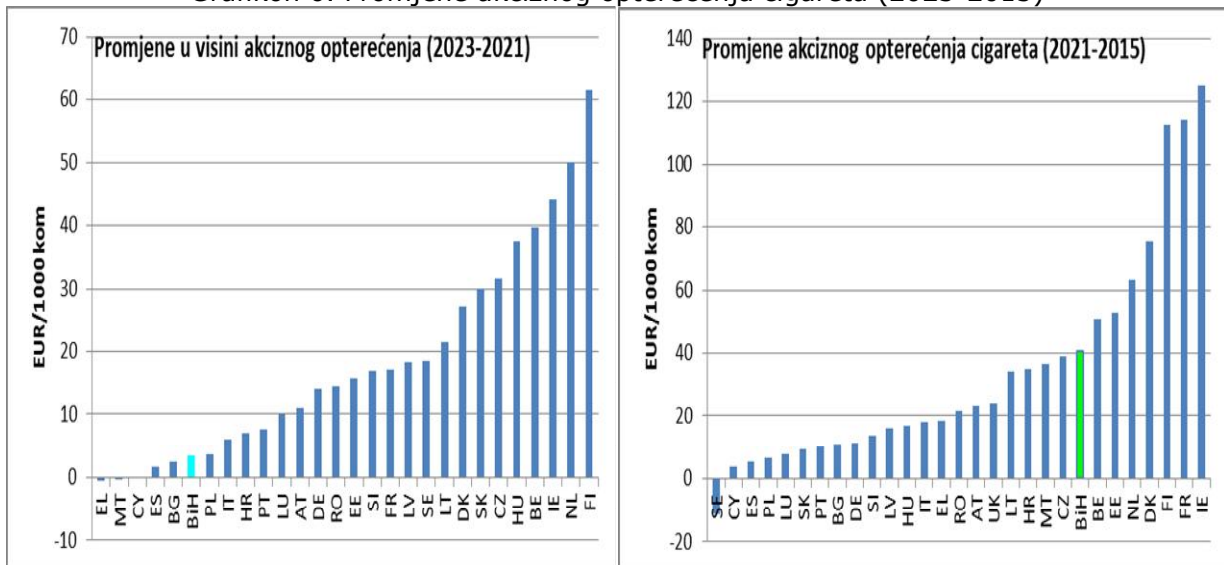
¹⁶ PP MPC cigareta u 2023. je viša za 4,5% u odnosu na PP MPC u 2021.

Grafikon 5. Stepen ispunjenosti kriterija „90 EUR“ u EU/BiH u odnosu na PP MPC

Izvor: Evropska komisija, 1/3/2021; izračun i prikaz autora

Grafikon 6. Promjene akciznog opterećenja cigareta (2023-2015)

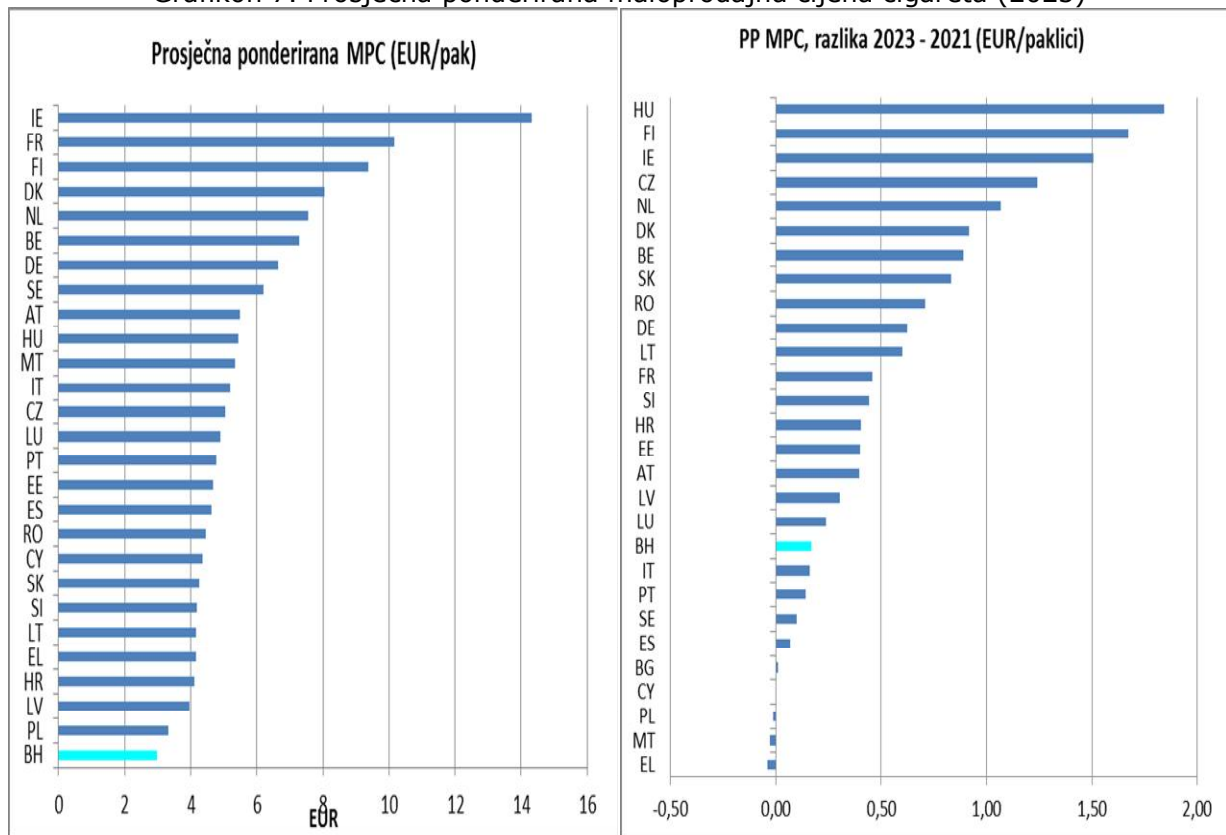

Izvor: Evropska komisija, baza podataka; izračun i prikaz autora

3.3. Prosječna ponderirana cijena cigareta

Imajući u vidu velike razlike u akciznom opterećenju (ne)ispunjenost kriterija „60%“ i „EUR 90“ nije dovoljno za donošenje zaključaka o akciznoj politici zemlje. Pregled PP MPC članica EU i poređenje sa BiH pokazuje da je u nominalnom smislu, očekivano, PP MPC BiH na dnu liste zajedno sa novim članicama EU (Grafikon 7, prikaz lijevo). To je očekivano, zbog ekonomske razvijenosti zemlje i, posljedično, standarda stanovništva. Međutim, s druge strane, iznenađuju relativni odnosi. Tako je, na primjer, PP MPC cigareta u Sloveniji i Hrvatskoj za oko 30% veća nego u BiH, iako su razlike u neto dohocima mnogo veće. Iz ovoga bi se dalo zaključiti da su cijene cigareta u BiH više nego što bi trebale biti s obzirom na standard stanovništva. Međutim, za potpuniju analizu potrebno je analizirati i strukturu PP MPC, koju čini cijena prije oporezivanja i porezi (akciza, PDV).

Grafikon 7. Prosječna ponderirana maloprodajna cijena cigareta (2023)

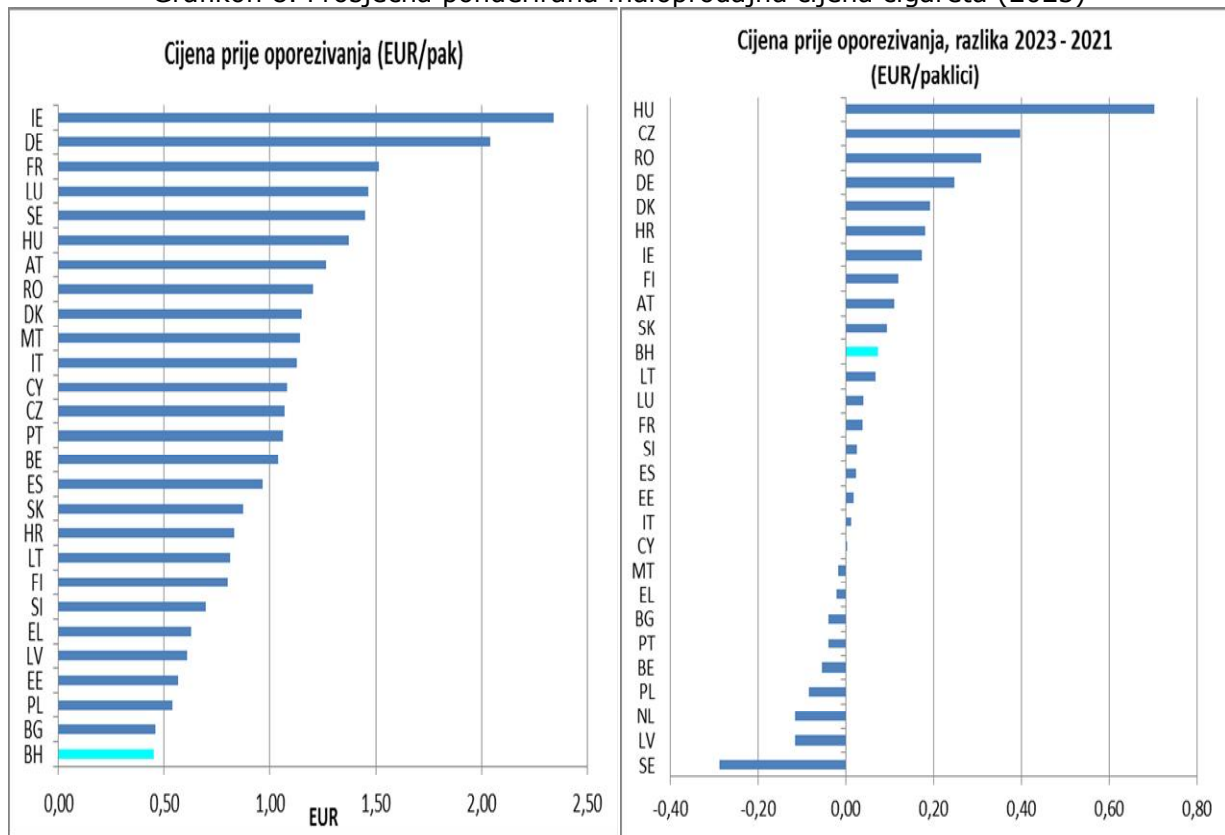

Izvor: Evropska komisija, baza podataka; izračun i prikaz autora

3.4. Cijena prije oporezivanja

Cijena prije oporezivanja *de facto* predstavlja prihod duhanske kompanije, koji uključuje cijenu koštanja i dobit/maržu. Analiza cijene prije oporezivanja pokazuje da je nominalni iznos cijene prije oporezivanja najniži u BiH (Grafikon 8, lijevo). Od posljednje analize BiH je u tom segmentu dostigla Bugarsku koja je do tada imala najnižu cijenu prije oporezivanja. BiH je u posljednje dvije godine povećala cijenu prije oporezivanja, dok je kod Bugarske zabilježeno smanjenje cijene prije oporezivanja. Za donošenje zaključaka potrebna je opreznost s obzirom da se analiza vrši u odnosu na prosječnu ponderiranu maloprodajnu cijenu koja je rezultat kretanja cijena cigareta i potrošnje određenih brendova. Budući da BiH u cijelosti uvozi cigarete to bi ulazna cijena trebala biti barem na nivou cijena iz drugih zemalja, jer odražava troškove proizvodnje istih ili sličnih brendova, pogotovo u zemljama koje nemaju vlastitu proizvodnju cigareta, uz dodatne troškove transporta. Očigledno je da se razlika između niže cijene prije oporezivanja u BiH i više u članicama EU odnosi na manju dobit/maržu koja se ostvaruje na tržištu BiH.

Grafikon 8. Prosječna ponderirana maloprodajna cijena cigareta (2023)

Izvor: Evropska komisija, baza podataka; izračun i prikaz autora

3.5. Ukupno porezno opterećenje cigareta

Ukupno porezno opterećenje cigareta se sastoji od akcize i PDV-a. Često se prilikom analiziranja i dizajniranja akcizne politike zanemari značaj visine stope PDV-a na ukupno akcizno opterećenje cigareta.

Prema pregledu stopa PDV-a u EU najniža stopa PDV-a od 16% se primjenjuje u Luksemburgu. U odnosu na 2021. stopa PDV-a u Luksemburgu je smanjena sa 17% na 16%. Od ostalih članica samo je Irska u posljednje dvije godine povećala stopu PDV-a sa 21% na 23%¹⁷. Pregled, dat na Grafikonu 9¹⁸, ukazuje na zaključak da je stopa PDV-a u BiH veća samo u odnosu na Luksemburg, a sve ostale članice imaju značajno višu standardnu stopu PDV-a.

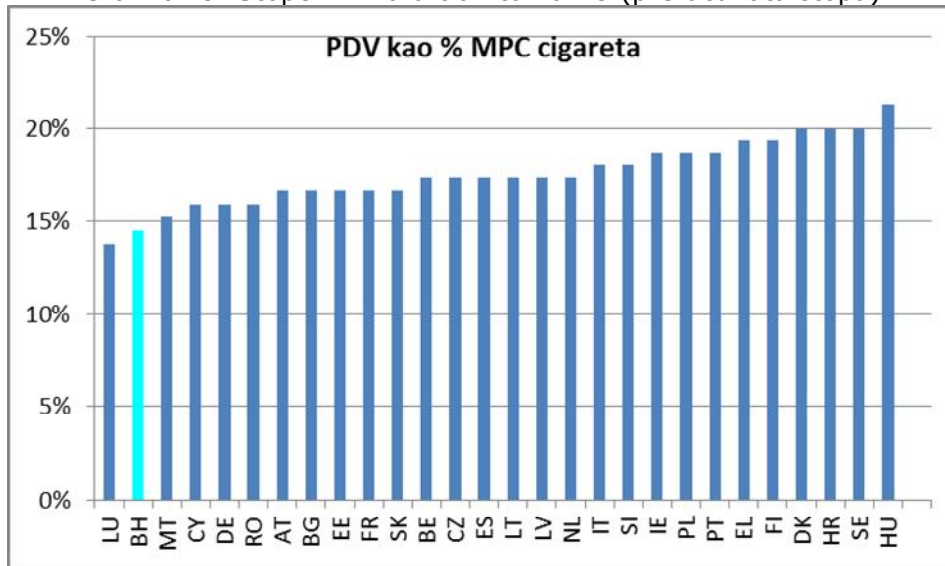
Sabiranjem % udjela akciznog opterećenja i opterećenja PDV-om dobija se ukupno porezno opterećenje (Grafikon 10).

Poredeći poziciju BiH u odnosu na članice EU u pogledu visine akciznog opterećenja cigareta kao % PP MPC (Grafikon 5) i visine ukupnog poreznog opterećenja (Grafikon 10, lijevo) uočava se da je ispred BiH u pogledu ukupnog poreznog opterećenja sedam članica. U posljednje dvije godine završetkom procesa harmonizacije sa standardima EU smanjeno je porezno opterećenje cigareta u BiH za 3,2 p.p. dok je kod nekih članica došlo do rasta poreznog opterećenja (Grafikon 10, desno).

¹⁷ Irska je 1/9/2020 smanjila stopu PDV-a sa 23% na 21% privremeno na 6 mjeseci, da bi je ponovno vratila na 23% 1/3/2021. Izvor: <https://www.revenue.ie/en/vat/vat-rates/historical-vat-rates/index.aspx>

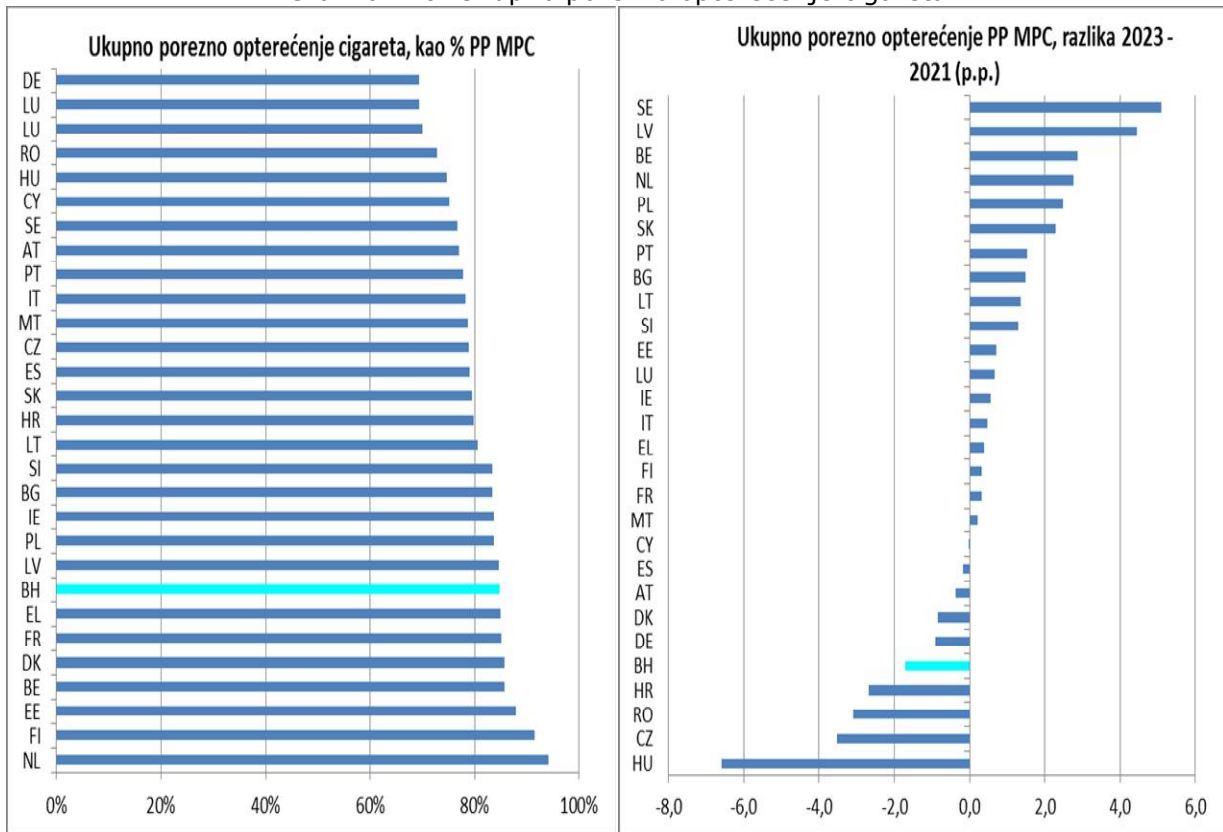
¹⁸ Napomena: Pregled stopa PDV-a na Grafikonu 9 se odnosi na preračunatu stopu PDV-a, koja se primjenjuje na osnovicu (tj. maloprodajnu cijenu) koja u sebi uključuje sve poreze, pa i PDV.

Grafikon 9. Stope PDV-a u članicama EU (preračunata stopa)

Izvor: Evropska komisija, 1/7/2023, prikaz autora

Grafikon 10. Ukupno porezno opterećenje cigareta

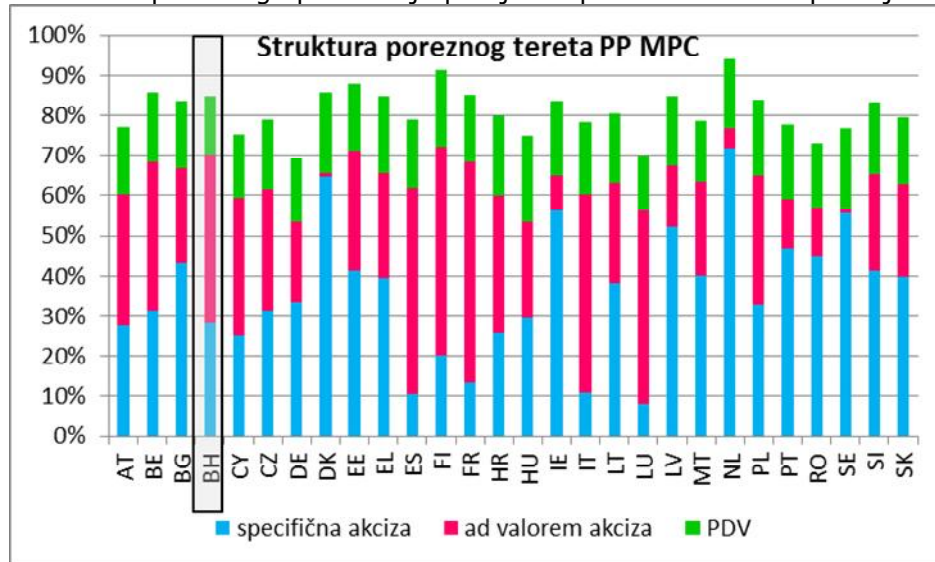

Izvor: Evropska komisija, baza podataka; izračun i prikaz autora

Pregled strukture poreznog opterećenja PP MPC cigareta u članicama EU pokazuje različita težišta akciznih politika članica (Grafikon 11). Struktura poreznog opterećenja u BiH pokazuje težište na *ad valorem* komponenti (*ad valorem* akciza + PDV), ali je i izbalansirana s obzirom na ekstremne politike, npr. članica koje imaju *ad valorem* akcizu od 1% ili članica kod kojih je specifična

komponenta preko 70% PP MPC (Holandija) ili članica u kojima specifična komponenta iznosi manje od 10% PP MPC (Luksemburg). Može se reći da niska stopa PDV u BiH služi i kao korektiv visokog akciznog opterećenja cigareta koje potječe od *ad valorem* poreza.

Grafikon 11. Struktura poreznog opterećenja prosječne ponderirane maloprodajne cijene (2023)

Izvor: Evropska komisija, baza podataka; izračun i prikaz autora

S obzirom da ne postoje najave povećanja stopa akciza na cigarete u BiH **realno je očekivati nastavak trenda smanjenja ukupnog poreznog opterećenja cigareta u BiH i u narednim godinama.**

Taj trend može biti ugrožen sa dvije strane:

- izvana, usvajanjem nove politike oporezivanja duhanskih prerađevina u EU, koja bi podrazumijevala povećanje minimalnih standarda oporezivanja ili, najmanje, indeksiranje kriterija "90 EUR" stopom inflacije, ili
- iznutra, radikalnom promjenom politike stopa PDV-a u BiH, kod koje bi eventualno uvođenje snižene stope zahtijevalo značajan rast standardne stope kako bi se održao isti nivo prihoda od PDV-a.

Da li će se desiti vanjski faktori ovisi o postizanju konsenzusa u EU, te, posljedično, konsezusa u BiH u vezi nove politike oporezivanja duhanskih prerađevina. S druge strane, za izmjenu politike stopa PDV-a potreban je politički konsenzus¹⁹ unutar BiH, a ukoliko bi se i postigao, nužne su višemjesečne tehničke pripreme za implementaciju diferenciranih stopa PDV-a. Imajući sve to u vidu može se očekivati zadržavanje postojećih politika i u narednim godinama koje osiguravaju nastavak trenda smanjenja poreznog opterećenja cigareta.

¹⁹ Za izmjene politike PDV-a i akciza je nužna većina glasova članova Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje i u okviru većine glas oba entitetska ministra financija.

UMJESTO ZAKLJUČKA

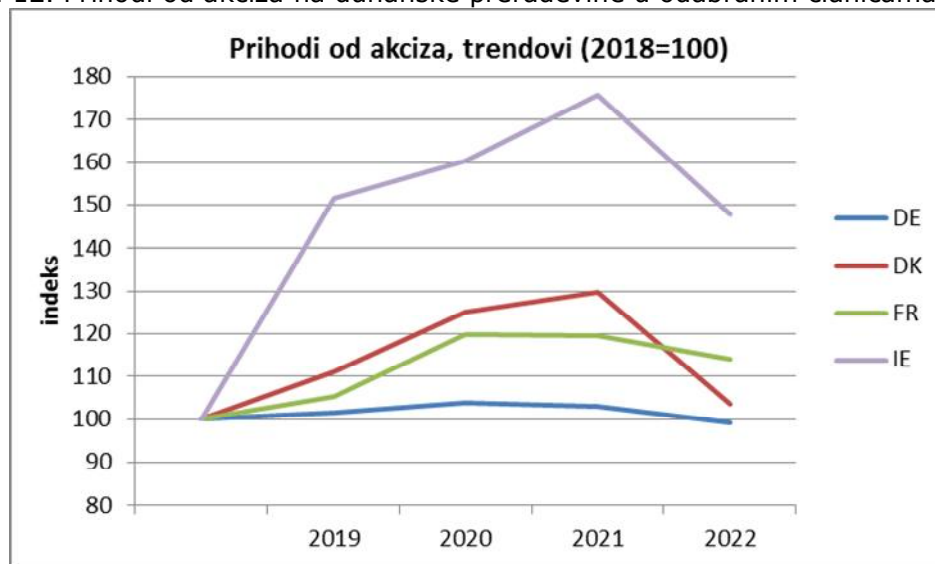
Politika oporezivanja cigareta u BiH je nepromijenjena od 2019. godine, za razliku od članica EU koje su i protekle dvije godine nastavile sa podešavanjem akciznih politika. Jedne, mahom razvijenije, su povećavale akcize, dok su druge smanjivale porezno opterećenje cigareta. Ocjenu o efektima izmjena politike stopa u članicama EU na potrošnju cigareta i naplatu akciza u ovom momentu nije moguće dati, jer se podaci o potrošnji i naplaćenim prihodima u 2022. dostupni samo za sedam članica²⁰. Imajući u vidu dinamiku objave podataka ocjene o efektima primjene stopa utvrđenih tokom 2023. godine mogu se očekivati tek za godinu-dvije²¹. S obzirom na sve navedeno moguća je samo ograničena analiza za navedene članice, kojom bi se ilustrirali glavni trendovi.

Potreban je duži period da bi se sagledali efekti izmjena stopa na naplatu prihoda. Iz tog razloga za analizu su uzeti podaci o naplati prihoda za navedenih sedam članica od 2018. do 2022. godine, a politika stopa akciza se odnosi na period 2018 – 2021 imajući u vidu *ex post* efekat akcizne politike na naplatu akciza.

Navedene članice u datom periodu nisu mijenjale stopu PDV-a. Osim Njemačke sve navedene članice su u 2021. povećale specifičnu akcizu, posmatrano u odnosu na 2018., a među njima Danska i Francuska čak za 47% i 30%, respektivno. S druge strane, *ad valorem* akcizu u istom periodu najviše je povećala Francuska, za 5,3 p.p., Irska za 1,1 p.p., a Njemačka i Italija za 0,3 i 0,2 p.p. respektivno.

Primjetan je veliki pad prihoda od akciza na duhanske prerađevine u 2022. u članicama koje su znatno povećale stope akciza (Francuska, Danska, Irska), dok je naplata akciza u Njemačkoj, nakon blagog rasta za vrijeme pandemije pala na nivo u 2018. (Grafikon 12).

Grafikon 12. Prihodi od akciza na duhanske prerađevine u odabranim članicama, trendovi

Izvor: Evropska komisija, baza podataka; izračun i prikaz autora

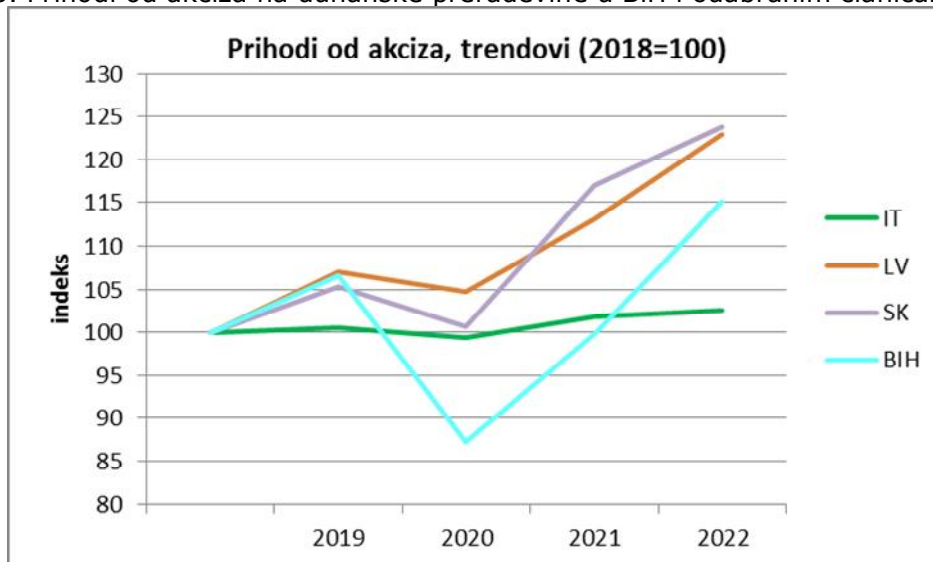
Na drugoj strani, naplata prihoda od akciza u Latviji, Slovačkoj i Italiji ima trend rasta u 2021. i 2022. godini, što se može povezati sa blažom akciznom politikom (Grafikon 13). Uz ove tri članice

²⁰ Podatke za 2022. su objavile Njemačka, Danska, Francuska, Italija, Irska, Latvija i Slovačka.

²¹ Za razliku od BiH, koja propisuje stope akciza sa primjenom od 1. januara naredne godine, članice obično mijenjaju stope akciza 1. marta ili 1. jula tekuće godine.

slični pozitivni trendovi ostvareni su i u BiH, koja je posljednji put povećala specifičnu akcizu na cigarete u 2019. godini.

Grafikon 13. Prihodi od akciza na duhanske prerađevine u BiH i odabranim članicama, trendovi

Izvor: Evropska komisija, baza podataka; izračun i prikaz autora

Iz gornje kratke analize može se zaključiti da su posljedice ambivalentne politike članica na naplatu prihoda od akciza divergentne. Članice koje povećavaju akcize bilježe pad, a druge, koje akcize povećavaju blažim tempom, ostvaruju rast prihoda od akciza.

Članice koje u kratkom periodu značajno povećaju akcizno opterećenje su svjesne negativnih posljedica takve politike na naplatu prihoda. Imajući to u vidu može se zaključiti da se u EU, u stvari, radikalno razlikuju ciljevi oporezivanja cigareta. U fokusu oporezivanja cigareta u razvijenim članicama, među kojima prednjače skandinavske zemlje, nisu prihodi od akciza već eliminacija pušenja. S druge strane, i pored proklamiranih ekoloških i zdravstvenih ciljeva, manje razvijene članice i dalje u fokusu imaju tradicionalni fiskalni cilj – ubrati što više prihoda od akciza. Konačno, zasebnu grupaciju čine članice koje imaju vlastitu proizvodnju cigareta i koje iz ekonomskih razloga, u cilju zaštite domaće proizvodnje i radnih mjesta, zadržavaju visoku stopu *ad valorem* akcize i na taj način sporijim tempom povećavaju akcizno opterećenje.

Imajući u vidu različite ciljeve oporezivanja u članicama, koji su međusobno u konfliktu, biće teško postići konsenzus u raspravama koje se vode u vezi sa redefiniranjem postojećih minimalnih standarda oporezivanja cigareta u EU.

Analiza raspodjele prihoda od indirektnih poreza za 2023. godinu

(piše: Mirjana Popović, stručni savjetnik – makroekonomista)

Sažetak

Analiza raspodjele prihoda od indirektnih poreza za 2023. godinu nastavak je analiza objavljenih u prethodnim brojevima biltena Odjeljenja²². Analizom su predstavljeni trendovi kretanja raspodjele prihoda od indirektnih poreza u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: BiH) za period 2021-2023. godina prikazani na godišnjem nivou²³. Fokus analize je sistem raspodjele po vertikalnoj strukturi, a u skladu sa propisanom metodologijom i postupkom raspodjele. Analizom je takođe prikazana i raspodjela prihoda od putarine za autoputeve za isti period²⁴.

1. Raspodjela prihoda od indirektnih poreza za period 2021-2023. godina

1.1. Raspodjela bruto prihoda korisnicima

Bruto prihodi od indirektnih poreza su ukupno prikupljeni prihodi na jedinstvenom računu²⁵ namijenjeni za povrate koji imaju prioritet prilikom raspodjele, kao i prihodi namijenjeni za raspodjelu institucijama BiH, Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu. Ukupan iznos sredstava namijenjen za raspodjelu entitetima i Brčko Distriktu uključuje iznos namijenjen za finansiranje spoljnog duga.

Najveće izdvajanje u strukturi povrata u 2023. godini od 97,5% odnosi se na ukupan povrat PDV-a, od čega se 92,2% odnosi na povrat PDV-a poreskim obveznicima koji prema svojim PDV prijavama ostvaruju pravo na povrat, dok se 5,3% odnosi na povrat PDV-a međunarodnim organizacijama. Znatno manje izdvajanje u ukupnom povratu od 2,1% odnosi se na povrat akcize i izdvajanje od 0,4% koje se odnosi na povrat po rješenjima iz carinskog postupka.

Grafikonom 1 prikazano je učešće u strukturi povrata u 2023. godini.

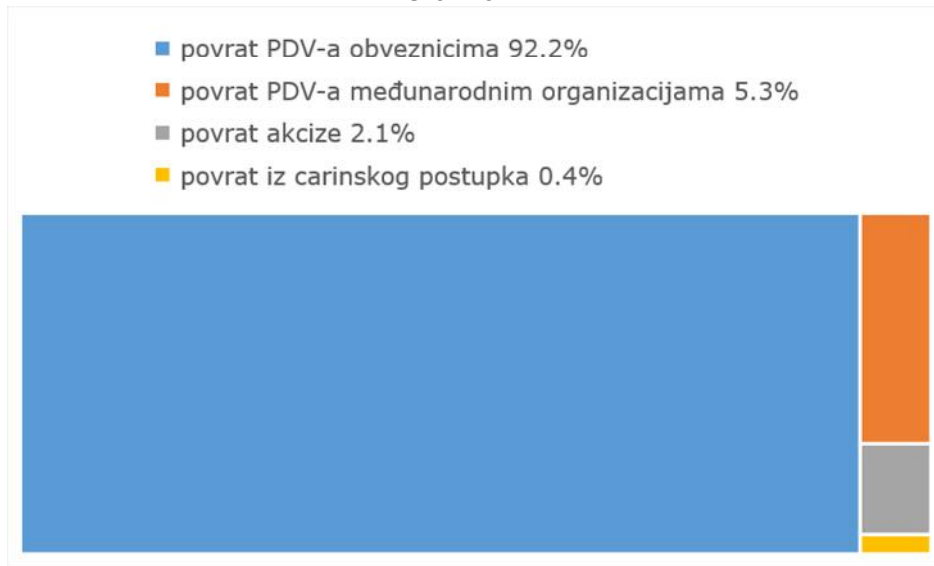
²² O sistemu raspodjele indirektnih poreza u BiH više u: Popović, M. (2019). "Analiza raspodjele prihoda od indirektnih poreza za period 2006-2018. godina - trendovi i struktura". OMA bilten br. 168/169

²³ Ranijim analizama raspodjele prihoda od indirektnih poreza, te posljednjom Analizom raspodjele prihoda od indirektnih poreza za 2022. godinu objavljenoj u OMA biltenu br. 211/212 prikazana je godišnja raspodjela ovih prihoda za period 2006-2022. godina čime je obuhvaćena pojava više šokova u određenim godinama i analiziran njihov uticaj na prihode od indirektnih poreza.

²⁴ Analizom raspodjele prihoda od indirektnih poreza za 2022. godinu – trendovi i struktura objavljenoj u OMA biltenu br. 211/212 obuhvaćen je period raspodjele prihoda od putarine za autoputeve 01.07.2009.-31.12.2022. godina sa fokusom na raspodjelu ovih prihoda iz 2022. godine u odnosu na raspodjelu iz 2021, 2020, 2019. kao i 2017. (godina koja predstavlja godinu prije izmjena zakonske regulative).

²⁵ PDV, carine, akcize, putarina 0,15 KM

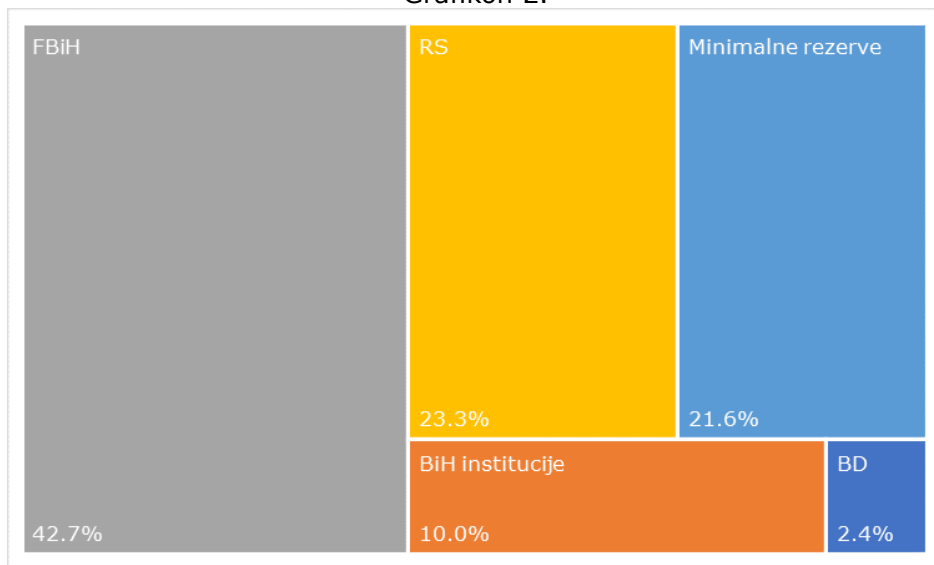
Grafikon 1.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Nakon izvršenih povrata, preostali iznos ukupno prikupljenih prihoda se umanjuje za iznos namijenjen za minimalne rezerve, a čije je učešće u ukupnim prihodima preostalim nakon izvršenog povrata u 2023. godini 21,6% (grafikon 2 i 3).

Grafikon 2.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

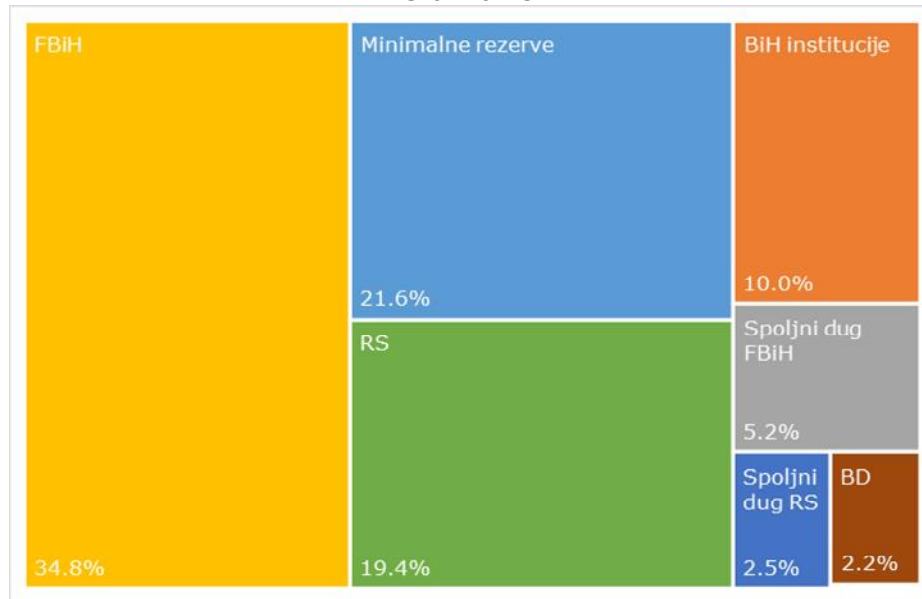
Nakon izdvajanje dijela prihoda namijenjenih za minimalne rezerve, izdvaja se i doznačava pripadajući fiksni iznos prihoda namijenjenih za finansiranje institucija BiH, a koji u 2023. godini obuhvata 10,0% ukupnog učešća u prihodima od indirektnih poreza (grafikon 2 i 3).

Preostali iznos nakon odbijanja iznosa za minimalne rezerve i iznosa koji pripada budžetu institucija BiH, predstavlja iznos za raspodjelu entitetima i Brčko Distriktu koji obuhvata iznos namijenjen za finansiranje spoljnog duga (grafikon 2).

Grafikonom 2 prikazano je učešće u raspodjeli prihoda Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu uključujući iznos za finansiranje spoljnog duga, kao i učešće u raspodjeli prihoda namijenjenih za minimalne rezerve i finansiranje institucija BiH.

Grafikonom 3 prikazano je učešće u raspodjeli prihoda entitetima i Brčko Distriktu nakon izdvajanja dijela sredstava koji se odnosi na finansiranje spoljnog duga, učešće u raspodjeli prihoda namijenjenih za finansiranje spoljnog duga entiteta i Brčko Distrikta, kao i učešće u raspodjeli prihoda namijenjenih za minimalne rezerve i finansiranje institucija BiH.

Grafikon 3.

Napomena: ■ Spoljni dug BD 0,1%

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Raspodjela entitetima vrši se prema unaprijed utvrđenim koeficijentima raspodjele na kvartalnom nivou²⁶, dok je koeficijent za raspodjelu Brčko Distriktu fiksna²⁷.

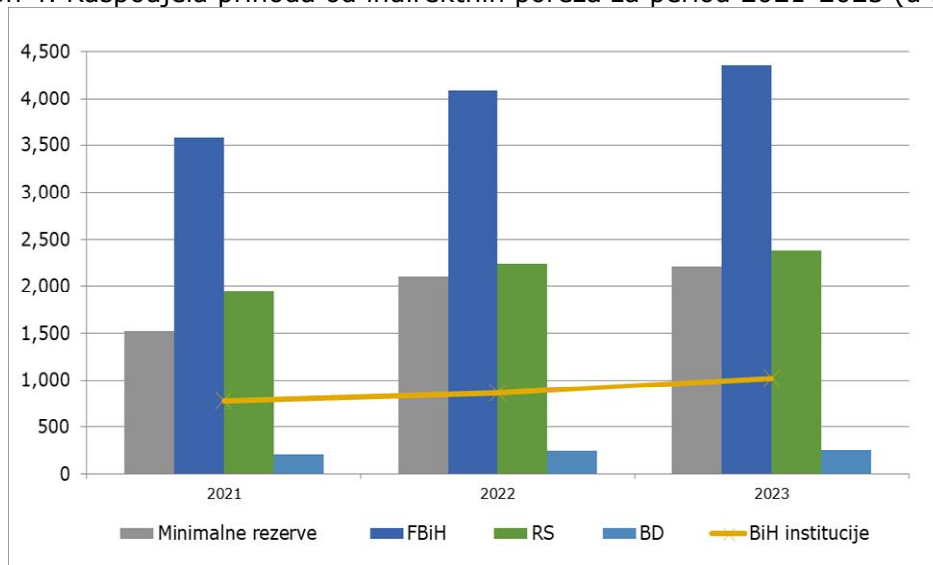
Grafikonom 4 prikazano je kretanje raspodjele prihoda od indirektnih poreza za period 2021-2023. godina, u milionima KM²⁸.

²⁶ Odnos sume krajnje potrošnje iskazane u PDV prijavama obveznika na teritoriji datog entiteta, odnosno datog korisnika prihoda i sume krajnje potrošnje iskazane u PDV prijavama na cijeloj teritoriji BiH.

²⁷ S obzirom da predstavnik Brčko Distrikta ima status posmatrača u Upravnom odboru UIO, te glasanjem ne učestvuje u odlučivanju o raspodjeli prihoda od indirektnih poreza sa jedinstvenog računa, Visoki predstavnik je, štiteći fiskalnu autonomiju koju je Brčko imalo prije reforme sistema indirektnog oporezivanja, odlukom od 01.06.2007. godine nametnuo fiksni koeficijent za Brčko Distrikt u visini od minimalno 3,55% ili najmanje 124 miliona KM godišnje u apsolutnom iznosu.

²⁸ Iznos bruto prihoda isključuje prihode od namjenske putarine.

Grafikon 4. Raspodjela prihoda od indirektnih poreza za period 2021-2023 (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U poređenju sa 2022. godinom, najveći rast u 2023. godini zabilježen je prilikom raspodjele institucijama BiH 17,9%²⁹, dok je Republici Srpskoj raspoređeno 6,6% više, Federaciji BiH i Brčko Distriktu po 6,5% više, te 5,1% više ovih prihoda namijenjenih za minimalne rezerve.

Ukoliko se uporedi raspodjela ovih prihoda po korisnicima u 2023. godini sa 2021. godinom primjetan je najveći rast namijenjen za minimalne rezerve 44,5%, zatim rast ovih prihoda namijenjen za finansiranje BH institucija 30,8%³⁰. Republici Srpskoj je u 2023. godini raspoređeno 22,2% više, Brčko Distriktu 21,9% te Federaciji BiH 21,8% više prihoda od indirektnih poreza u odnosu na 2021. godinu.

Tabelom 1 prikazano je učešće u raspodjeli prihoda od indirektnih poreza za period 2021-2023. godina.

Tabela 1.

u %	2021	2022	2023
Minimalne rezerve	19.0	22.0	21.6
BiH institucije	9.7	9.1	10.0
FBiH	44.5	43.0	42.7
RS	24.3	23.5	23.3
BD	2.5	2.4	2.4
Ukupno	100	100	100

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Tabelom 2 prikazana je razlika u učešću u raspodjeli prihoda od indirektnih poreza u p.p. za 2023. godinu u poređenju sa godinama koje su određene za poređenje u svrhu ove analize.

²⁹ Iznos namijenjen za finansiranje institucija BiH na godišnjem nivou u 2023. godini povećan je na 1.020,5 miliona KM sa 865,5 miliona KM koliko je iznosio u 2022. godini.

³⁰ Iznos namijenjen za finansiranje institucija BiH na godišnjem nivou u 2023. godini povećan je na 1.020,5 miliona KM sa 780,0 miliona KM koliko je iznosio u 2021. godini.

Tabela 2.

promjena u p.p.	Indeks (2023-2022)	Indeks (2023-2021)
Minimalne rezerve	-0.4	2.6
BiH institucije	0.9	0.3
FBiH	-0.3	-1.9
RS	-0.1	-0.9
BD	0.0	-0.1

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U odnosu na 2022. godinu, u 2023. godini je smanjeno učešće u raspodjeli namijenjeno za minimalne rezerve (-0,4 p.p.) kao i učešće Federacije BiH (-0,3 p.p.) te učešće Republike Srpske (-0,1 p.p.), dok je učešće u raspodjeli namijenjeno za finansiranje institucija BiH povećano (0,9 p.p.). Učešće u raspodjeli prihoda od indirektnih poreza namijenjenih Brčko Distriktu u 2023. godini zadržano je na nivou učešća iz 2022. godine.

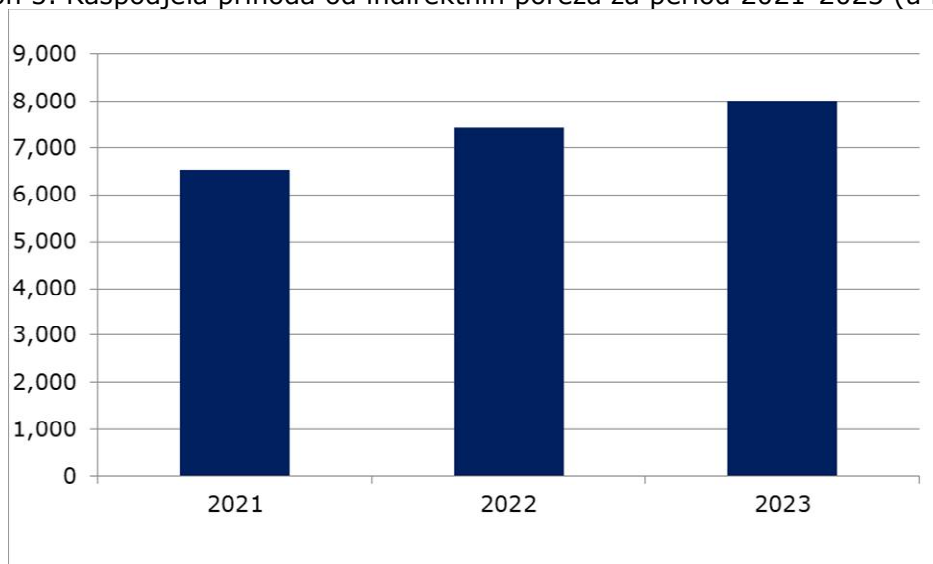
U poređenju sa 2021. godinom, u 2023. godini je smanjeno učešće Federacije BiH (-1,9 p.p.), učešće Republike Srpske (-0,9 p.p.) i učešće Brčko Distrikta (-0,1 p.p.), dok je učešće u raspodjeli namijenjeno za minimalne rezerve veće (2,6 p.p.), kao i učešće u raspodjeli namijenjeno za finansiranje BH institucija (0,3 p.p.).

1.2. Raspodjela neto prihoda korisnicima

Preostali iznos nakon izdvojenog dijela sredstava namijenjenog za minimalne rezerve obuhvata iznos neto prihoda od indirektnih poreza koji je namijenjen za raspodjelu korisnicima: BH institucije, Federacija BiH, Republika Srpska i Brčko Distrikt³¹.

Grafikonom 5 prikazani su ukupno raspoređeni neto prihodi od indirektnih poreza za period 2021-2023. godina, u milionima KM.

Grafikon 5. Raspodjela prihoda od indirektnih poreza za period 2021-2023 (u mil. KM)

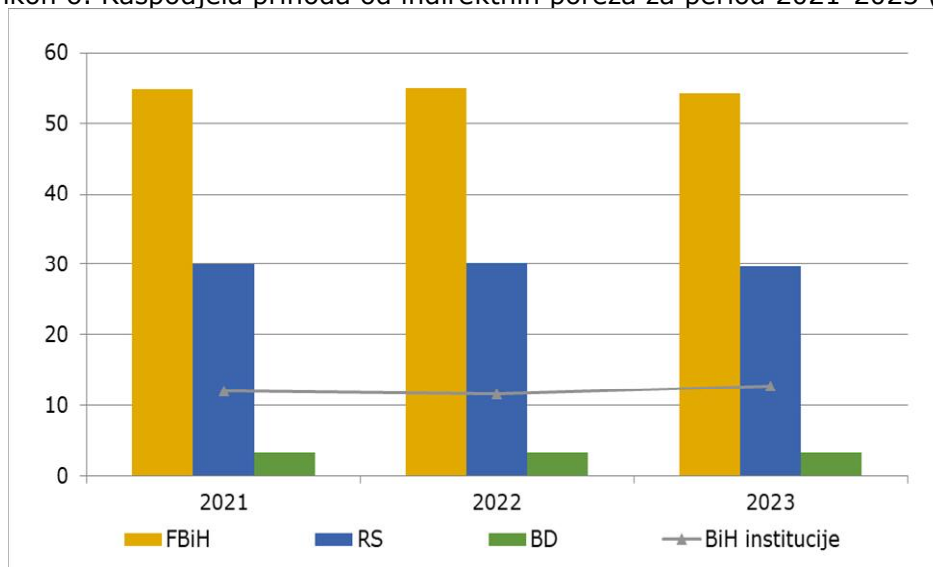
Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

³¹ Uključujući spoljni dug entiteta i Brčko Distrikta

U posmatranom periodu neto prihodi od indirektnih poreza imaju tendenciju rasta na godišnjem nivou. Negativan uticaj na prikupljanje i raspodjelu prihoda od indirektnih poreza u 2020. godini imala je pojava pandemije Covid-19, kada je zabilježen ogroman pad prihoda od indirektnih poreza. Oporavak privrede od pandemije, odnosno mjera u borbi protiv širenja virusa, za posljedicu je imao visok rast naplate a time i raspodjele ovih prihoda u 2021. godini. Uprkos snažnom oporavku prihoda u 2021. godini, i u naredne dvije godine su ostvarene relativno visoke stope njihovog rasta. Globalna inflacija u 2022. godini dovela je do znatnog povećanja cijena, ubrzanja novčanih tokova, te povećanja prihoda od indirektnih poreza u zemlji namijenjenih za raspodjelu korisnicima. Rast inflacije prouzrokovan različitim dešavanjima na svjetskom tržištu kao što su rat između Rusije i Ukrajine, nemiri na Bliskom istoku, kao i drugi geopolitički faktori koji za posljedicu imaju poremećaje u lancima snabdijevanja i rast cijena, uticali su na rast neto prihoda od indirektnih poreza raspoređen korisnicima u 2023. godini. Tako je, u posljednjoj godini zabilježen historijski maksimum ukupnih neto prihoda od indirektnih poreza namijenjen za raspodjelu korisnicima koji su u odnosu na 2022. godinu veći za 7,8%, dok su u odnosu na 2021. godinu ovi prihodi veći za 23,0%.

Grafikonom 6 prikazano je učešće u raspodjeli neto prihoda od indirektnih poreza korisnicima: BH institucije, Federacija BiH, Republika Srpska i Brčko Distrikt³², za period 2021-2023. godina. Najveće učešće u raspodjeli ovih prihoda ima Federacija BiH, zatim Republika Srpska, institucije BiH i Brčko Distrikt.

Grafikon 6. Raspodjela prihoda od indirektnih poreza za period 2021-2023 (u %)

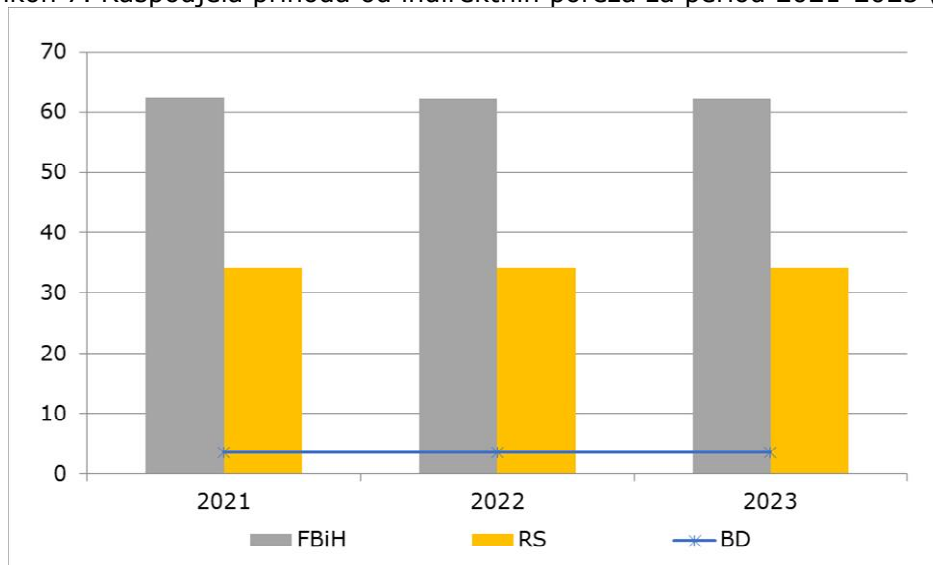
Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Grafikonom 7 prikazano je učešće u raspodjeli neto prihoda od indirektnih poreza entitetima i Brčko Distriktu³³ u periodu 2021-2023. godina nakon izdvajanja pripadajućeg dijela institucijama BiH.

³² Uključujući spoljni dug entiteta i Brčko Distrikta

³³ Uključujući spoljni dug entiteta i Brčko Distrikta

Grafikon 7. Raspodjela prihoda od indirektnih poreza za period 2021-2023 (u %)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Učešće entiteta u raspodjeli određeno je na osnovu koeficijenata za raspodjelu baziranih na krajnjoj potrošnji, dok je učešće Brčko Distrikta definisano fiksnim koeficijentom za raspodjelu. U posmatrane tri godine nema značajnijih oscilacija u koeficijentima za raspodjelu neto prihoda od indirektnih poreza entitetima na godišnjem nivou. Federacija BiH je zabilježila najveće učešće u raspodjeli ovih prihoda u 2021. godini, a najmanje učešće u 2023. godini u korist Republike Srpske.

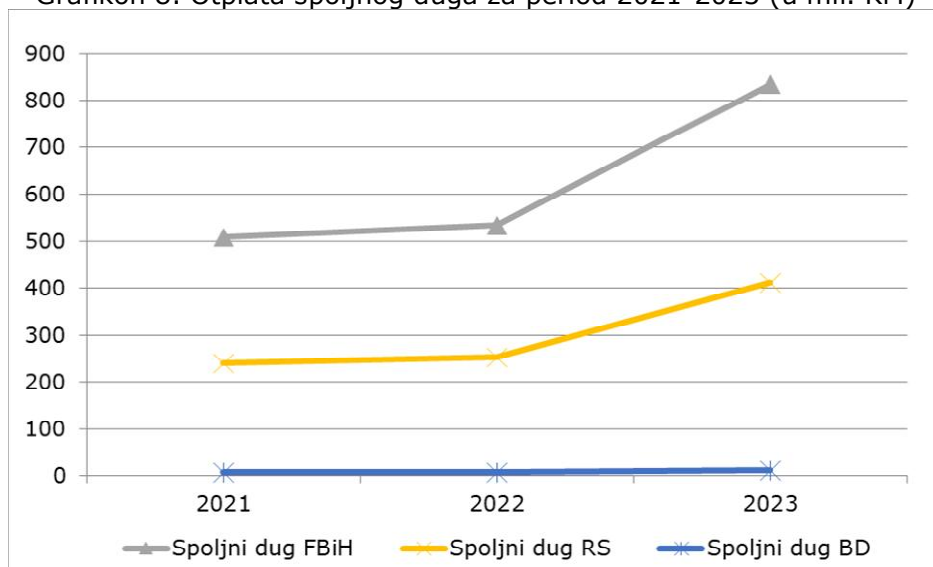
2. Spoljni dug

Nakon što se od ukupno prikupljenih bruto prihoda izdvoje pripadajuća sredstva namijenjena za minimalne rezerve, te nakon što se izdvoji pripadajući iznos za finansiranje institucija BiH, prioritetno se, a prije raspodjele u budžete entiteta i Brčko Distrikta, izdvaja iznos za finansiranje spoljnog duga. U skladu sa dinamikom dospijeća, iznos namijenjen za finansiranje spoljnog duga se oduzima od ukupnih sredstava namijenjenih za raspodjelu entitetima i Brčko Distriktu. Iako je spoljni dug prema stranim kreditorima evidentiran kao obaveza BiH, on je obaveza entiteta i Brčko Distrikta, te se na osnovu toga iznos za njegovo finansiranje ne raspodjeljuje u budžete entiteta i Brčko Distrikta³⁴.

Grafikonom 8 prikazano je kretanje raspodjele prihoda od indirektnih poreza namijenjenih za finansiranje spoljnog duga u periodu 2021-2023. godina, u milionima KM.

³⁴ Plan otplate i dinamika plaćanja određena je rasporedom Ministarstva finansija i trezora BiH, dok proceduru plaćanja vrši Centralna banka kao fiskalni agent.

Grafikon 8. Otplata spoljnog duga za period 2021-2023 (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U skladu sa ranije preuzetim međunarodnim obavezama i dinamikom otplate spoljnog duga, najveća otplata entiteta i Brčko Distrikta u posmatranom periodu na godišnjem nivou zabilježena je u 2023. godini. Tako je, u 2023. godini Federacija BiH otplatila 55,9% više, Republika Srpska 61,6% više, te Brčko Distrikt 48,5% više spoljnog duga u odnosu na otplatu ovog duga u 2022. godini. U poređenju sa 2021. godinom, Federacija BiH je otplatila 63,7% više, Republika Srpska 70,1% više, dok je otplata spoljnog duga Brčko Distrikta 57,7% veća u 2023. godini.

Tabelom 3 prikazano je učešće entiteta i Brčko Distrikta u ukupnim izdvajanjima za otplatu spoljnog duga za period 2021-2023. godina.

Tabela 3.

u %	2021	2022	2023
Spoljni dug FBiH	67.2	67.1	66.4
Spoljni dug RS	31.9	31.9	32.7
Spoljni dug BD	0.9	1.0	0.9
Ukupno	100	100	100

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Tabelom 4 prikazana je razlika u učešću u ukupnim izdvajanjima za otplatu spoljnog duga za 2023. godinu u poređenju sa prethodnom 2022. godinom kao i u poređenju sa 2021. godinom. Iz tabele se dolazi do saznanja da je učešće entiteta i Brčko Distrikta u 2023. godini veće u odnosu na 2022. i u odnosu na 2021. godinu.

Tabela 4.

promjena u p.p.	Indeks (2023-2022)	Indeks (2023-2021)
Spoljni dug FBiH	298.8	324.3
Spoljni dug RS	156.7	169.3
Spoljni dug BD	3.7	4.2

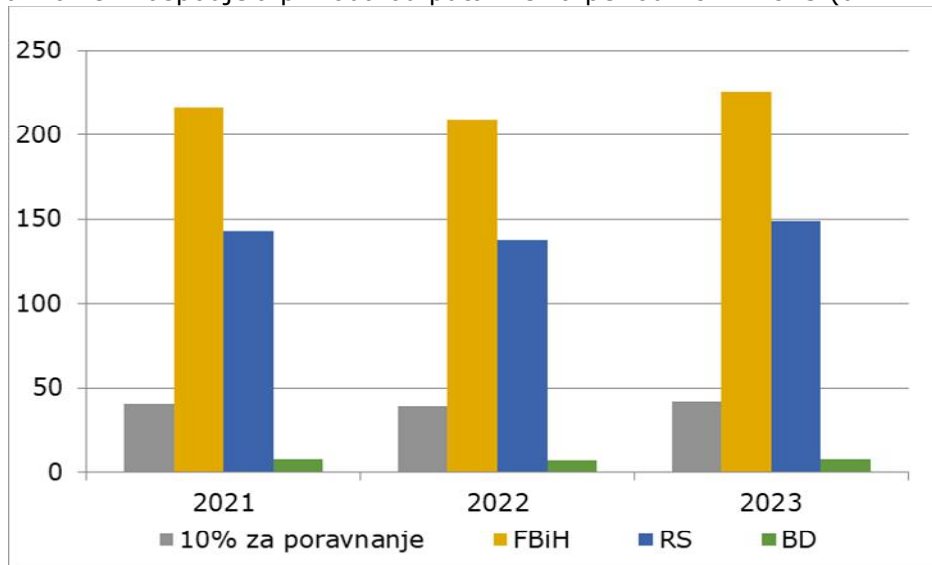
Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

3. Prihodi od putarine za autoputeve

Prihodi od putarine³⁵ prikupljaju se na poseban podračun u okviru jedinstvenog računa koji je otvoren kod Centralne banke BiH, a njihova raspodjela vrši se u skladu sa Zakonom o uplatama na jedinstveni račun i raspodjeli prihoda³⁶. Od ukupno naplaćenih prihoda, 10% ostaje na podračunu jedinstvenog računa i služi za poravnanje prihoda po utvrđivanju konačne metodologije raspodjele, dok se preostalih 90% dijeli između entiteta i Brčko Distrikta prema utvrđenim procentima - Federacija BiH 59%, Republika Srpska 39%, Brčko Distrikt 2%³⁷.

Grafikonom 9 prikazan je iznos koji je prema propisanoj metodologiji raspoređen u periodu 2021-2023. godina, u milionima KM.

Grafikon 9. Raspodjela prihoda od putarine za period 2021-2023 (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Iznos od 10% koji se prema važećim Odlukama zadržava na podračunu jedinstvenog računa i služi za poravnanje prihoda po utvrđivanju konačne metodologije raspodjele, akumulira se do donošenja Odluke Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za autoputeve koja su ostala na podračunu jedinstvenog računa³⁸.

Grafikonom 10 prikazan je pripadajući iznos dodijeljen entitetima i Brčko Distriktu prilikom redovne raspodjele.

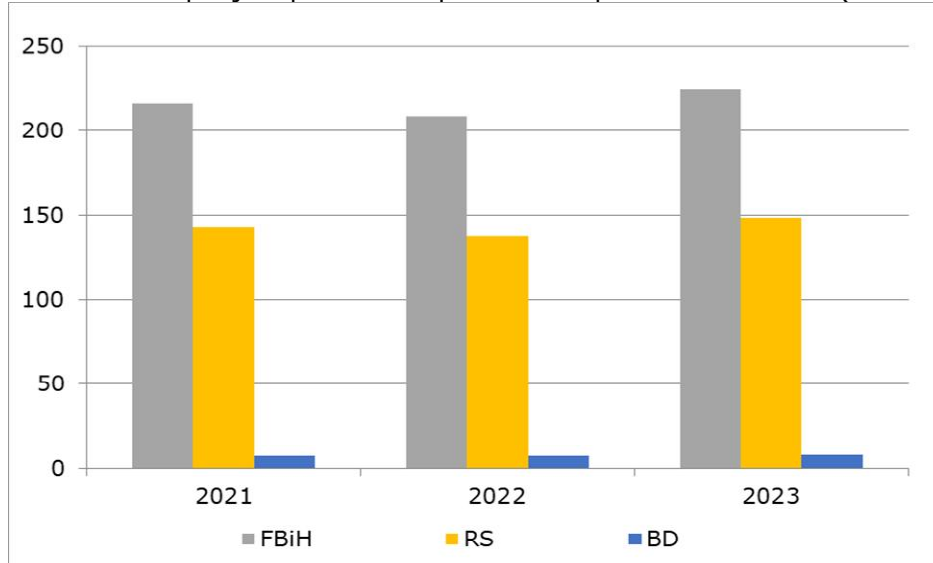
³⁵ Iznos putarine po litru derivata koji se prodaju na tržištu BiH u analiziranom periodu iznosi 0,25 KM; Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama u BiH, „Službeni glasnik BiH”, br. 91/17

³⁶ „Službeni glasnik BiH”, br. 55/04, 34/07, 49/09, 91/17

³⁷ U skladu sa Odlukom o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za autoputeve, „Službeni glasnik BiH”, br. 102/09 i Odlukom o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za izgradnju autoputeva i izgradnju i rekonstrukciju drugih puteva, „Službeni glasnik BiH”, br. 50/18

³⁸ Raspodjela dijela akumuliranog iznosa namijenjenog za poravnanje sa podračuna jedinstvenog računa nije izvršena u periodu koji je korišten u ovoj analizi, tačnije izvršena je u ranijim godinama: 2011, 2013, 2015 i 2017, a u skladu sa Odlukom o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za autoputeve koji su akumulirani na podračunu jedinstvenog računa; „Službeni glasnik BiH”, br. 83/11, 62/13, 67/15, 42/17

Grafikon 10. Raspodjela prihoda od putarine za period 2021-2023 (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Kretanje raspodjele prikazano grafikonom ne obuhvata period zakonskih izmjena u smislu iznosa prihoda od namjenske putarine kao ni dodatne raspodjele u skladu sa Odlukama, te značajnije oscilacije u raspodjeli prihoda od putarine na godišnjem nivou nisu primjetne u prikazanom periodu. Ukupan iznos prihoda od putarine za autoputeve u 2023. godini veći je za 7,8% u odnosu na 2022. godinu, dok je u odnosu na 2021. godinu veći za 4,1%, a što je srazmjerno povećanju korisnika s obzirom na fiksni koeficijent raspodjele prihoda od putarine.

Arhiva biltena:

http://www.oma.uino.gov.ba/04_objasnjenja.asp?l=b